

GLASUL

Prin cultură
la identitate
și spiritualitate

CERBICIEI

REVISTĂ DE CULTURĂ ȘI ISTORIE A ROMÂNILOR DIN SERBIA Nr. 10 * Anul IV * 2013 * Vârșeț

SOCIETĂȚI CULTURAL-ARTISTICE ROMÂNEȘTI DIN VOIVODINA ÎN
PRIMELE DOUĂ DECENII POSTBELICE

S.C.A. "DOINA" DIN BISERICA ALBĂ

Biserica Albă a fost un centru economic, artistic însemnat, dar și un centru cultural puternic românesc. Românii s-au organizat din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Pe 12 martie 1879 au convocat adunarea de constituire a Corului vocal român. Primul președinte a fost Vasile Radulovici, iar dirijor Friedrich Brunetti. În tot timpul existenței, corul activează organizat cu statute aprobate și dirijori calificați, îmbogățindu-și repertoriu cu compoziții noi.

Interviu cu
Dr Dorinel Stan

Românii din Biserica Albă în
evenimentele revoluției de
la 1848/49

Fotografia ca
păstrătoare a memoriei

Moșii din
Banatul sârbesc

Mediul asociativ - Românii Independenți din Serbia în acțiune

LA CEAS ANIVERSAR

Lansarea revistei de cultură și istorie a românilor din Serbia "Glasul Cerbiciei"

Prezentarea și lansarea revistei "Glasul Cerbiciei" în comunitățile românești sub egida Asociației "Românii Independenți din Serbia", are drept obiectiv în context mai larg, socio-cultural de promovare, valorificare și prezentare a culturii și istoriei românilor din Serbia, iar pe altă parte, publicația care deja s-a impus în galaxia minoritară, să fie cunoscută cu o largă deschidere față de spiritualitatea românească din Serbia. Sensibilizarea accentuată a cititorilor se realizează și prin utilizarea noilor rețele de comunicare, prin accesarea singurului site a românilor din Voivodina, site-ului Asociației "Românii Independenți din Serbia" (www.ris.in.rs), precum și prin popularizarea materialelor revistei, prin intermediul presei audiovizuale și tipărite. În acest context, "Glasul Cerbiciei" ocupă un loc de prima importanță în spațiul românesc din Serbia, fie ca în viitor să-și mențină poziția și să apară MULȚI ANI!

Mulțumiri tuturor celor care realizează, sprijină și susțin "Glasul Cerbiciei – Prin cultură la identitate și spiritualitate".

Redacția

Iablanca și Grebenaț

DIN SUMAR:

Întâlnire pe podul lui
Apolodor

pg. 06 - 07

Interviu cu Dr Dorinel
Stan, redactor-șef și
fondator al revistei de
cultură și istorie a
românilor din serbia,
"Glasul Cerbiciei"

pg. 20 - 23

Fotografia ca
păstrătoare a
memoriei

pg. 08 - 09

Moții din Banatul
sârbesc - o privire
generală

pg. 14 - 15

Românii din Biserica
Albă în evenimentele
revoluției de la
1848/49

pg. 26 - 27

Meglenoromânii din

Banatul de Sud

pg. 32 - 34

Redactor șef-fondator: Dr Dorinel Stan; **Redactor adjunc:** Marin Gașpăr;
Redactor tehnic: Gabriel Gașpăr; **Secretar:** Maria Pâslaru
Redacția: dr Trăilă Spăriosu, dr Mircea Măran, dr Juica Brândușa, drd Eufrozina Greoneanț,
 Ioan Ciama, Trăian Trifu Căta, Natalia Stan, Viorel Dolha, Tereza Gașpăr, Grațiana Cornea Lorent,
 Culita Vasilchici și Cristian Wagner;
 Înregistrat la Agenția pentru Registre Economice, Republica Serbia, nr. **BU 9465/2010**
 "Glasul Cerbiciei" apare sub egida **Românilor Independenți din Serbia**;
Adresa: Sterijina 68b, Vârșet 26300; Tel: +381 13 834-125; +381 64 119-53-84
e-mail: romanii.independenti@gmail.com; www.ris.in.rs;
Tipografia: Joshua Print, Vârșet; **Tiraj:** 1.000; **ISSN:** 2217-8473; COBBIS.SR-ID 189115660

Mesaje, gânduri, opinii, urări...

Revista "Glasul Cerbiciei" o necesitate firească

Apariția unei publicații noi, cum este "Glasul Cerbiciei", revistă de cultură și istorie a românilor din Serbia, a fost o necesitate firească pentru cultura și identitatea noastră spirituală. Ea este definită ca

o publicație a "Românilor Independenți din Serbia" și totuși aparține tuturor persoanelor care citesc și scriu în limba română, se identifică cu civilizația și cultura românească din această țară și urmăresc cunoașterea trecutului și prezentului istoric al românilor din acest spațiu.

"Glasul Cerbiciei" apare în condiții destul de nefavorabile financiare și de altă natură. Și totuși se continuă cu tipărirea ei urmărind informarea comunității noastre românești cu cele mai importante momente din civilizația și spiritualitatea noastră din aceste părți ale Serbiei. Cultura și istoria de secole a existenței noastre pe teritoriul unde ne aflăm astăzi a fost și încă este prea puțin cunoscută, în mod deosebit, de generațiile tinere dar și mai în vârstă.

Revista la care ne referim vine să scoată la iveală chiar această cultură și această istorie, să ne cultive și să ne dezvolte cunoștința apartenenței la acest patrimoniu cultural în concepția cea mai largă a cuvântului.

Sperăm că publicația "Glasul Cerbiciei" va dăinui împotriva dificultăților materiale. Și urăm un viitor prosper și o reușită în realizarea obiectivelor propuse.

Prof. Dr Trăilă Spăriosu

Revistă cu un puternic optimism

Vă mulțumesc din suflet pentru trimiterea acestei minunate reviste care mă încântă prin conținutul ei, mai ales aspectul istorie care a fost totalmente absent sau camuflat în "periodicele" care au existat și la care eu am putut avea acces.

Doresc să vă păstrați acest puternic optimism pe care să-l puteți transmite și altora care să vă urmeze scopul și pasul înspre noi și noi succese spre marea satisfacție (doar asta ne-a mai rămas!) a celor ce deja am intrat din plin în faza bătrâneții și care am fost lipsiți de șansa nemaipomenită a generațiilor de azi.

LA MULTI ANI SPRE NOI ȘI NOI IZBÂNZI -
CAPUL SUS, PIEPTUL ÎNAINTE!

**Ana Bălan, Toronto,
Canada**

"Glasul Cerbiciei" sau biruința gândului bun

Cu bucurie prind de veste de un eveniment ce prilejuiește sărbătoare: apariția celui de al zecelea număr al revistei "Glasul Cerbiciei", publicație de cultură și istorie a românilor din Serbia, precum atât de nimerit scrie și frontispiciu; după cum tot acolo este egida: Români Independenți din Serbia și țelul revistei, scopul ei echilibrat în lumina gândului celui bun: "Prin cultură la identitate și spiritualitate". De aceea, felicitând valoroasa și chibzuita redacție a publicației sărbătorite, îmi îndrept cele mai bune gânduri și urări de bine și de bucurii spre Dr. Dorinel Stan, al cărui conducător de doctorat am fost onorat să fiu, totodată aducându-i mare mulțumire pentru receptivitatea de a oglindi competent și profesionist una dintre cele mai grăitoare dovezi a identității noastre, literatura dialectală bănățeană, fenomen unic în peisajul întregii culturi și literaturi române, care se bucură de o mare înflorire și prețuire în Voivodina.

Prof. Univ. Dr. Ioan Viorel Boldureanu
Facultatea de Litere, Istorie și Teologie
Universitatea de Vest din Timișoara

La ceas aniversar

Stimată redacție a revistei GLASUL CERBICIEI, Vă apreciem în mod deosebit opera culturală în aceste vremuri, ideea națională și respectul pentru trecutul istoric al românilor din Serbia.

Revista pe care o realizați contribuie la trezirea interesului pentru frumoasele tradiții românești, datini și istorie a localităților bănățene, voivodinene și Serbia de Răsărit.

Ceea ce realizați pe linia culturii naționale este folositor pentru timpul actual dar și pentru posteritate. Se păstrează astfel conștiința de neam în amintirea obârșiei.

Ajunsa la numărul 10, revista să continue cu inimoasa redacție în șirul anilor care vin la mai multe și multe numere și rotunjite aniversări.

Să se audă GLASUL CERBICIEI decenii în șir cu un ecou puternic printre semenii noștri oriunde s-ar găsi ei.

REDACTIA REVISTEI "FAMILIA"
din Petrovasala,
redactor, Trăian Trifu Căta

Publicație necesară românilor din Serbia

Considerat ca fiind o creație de ordin cultural, istoric, această revistă satisface aspirațiile spirituale, culturale și artistice ale celor care, prin creația lor, o produc și celor care o citesc. Clădind un spațiu comun, în care influențele devin reciproce, și

respectând identitățile specifice, care pot fi împărtășite, ați reușit să stabiliți legături noi între diferiții autori, mărturisind altfel ideea conform căreia creația literară nu se hrănește numai din diversitatea vocilor. Cu gândul la aceste cuvinte vă scriu la jubileul de al zecilea număr al revistei "Glasul Cerbiciei", și vă transmit felicitări și urări de bine.

**Daniel Magdu - Vicepreședintele
Comunității Românilor din Serbia**

O PUBLICAȚIE CARE DĂ GLAS CERBICIEI FRAȚILOR ROMÂNI DIN ÎNȚREAGA SERBIE

"Ca să fim noi oameni, au fost alți oameni, și ca să fie alți oameni, suntem noi oameni." Spunea Nicolae Iorga. Pentru ca în satele din Serbia lăsate lor de înaintași să se mai audă vorbă românească

este nevoie de OAMENI care să își închine cu CERBICIE viața acestui ideal pe deplin onorabil și subscris normelor europene și legislației sârbe.

Am onoarea ca Dorinel Stan să îmi fie prieten și unul de-al nostru, de-al Asociației Generale a Învățătorilor din România la activitățile căreia nu concepem să lipsească. La congresul învățătoresc din 1923 ținut la Arad se spunea că învățătorii sunt cei „bogați în lipsuri, în îndatoriri și în iubiri de moșie”. Nu suntem altfel nici azi. Nu este altfel nici colegul Dorinel Stan, proaspăt doctor în filologie, care cu cerbicie slujește și apără dreptul la cultivarea limbii române atât pentru românii bănățeni cât și pentru confrății rumâni din Serbia de răsărit - prea de mulți uitați. Îi felicit pe românii din Serbia că au o publicație atât de valoroasă ajunsă la un număr jubiliar. GLASUL CERBICIEI este o revistă de ținută care abordează cu curaj și profesionalism teme uitate sau superficial tratate de alte publicații. Prea des nu ridicăm glasul atunci când ar trebui și rareori românii dăm dovadă de cerbicie în demersurile noastre. Iată însă o publicație care dă GLAS CERBICIEI! La mulți ani!

**Viorel Dolha, președintele Asociației
Generale a Învățătorilor din România
și din jurul României**

"Glasul Cerbiciei" - un reper cultural al românilor din Serbia

În viața oricărei comunități cultura are un loc aparte. Ea este cea care definește și particularizează comunitatea respectivă. Cultura este cea care conferă identitate, dă consistență și valoare unei comunități. În

cazul comunității românești din Serbia, acest lucru este și mai relevant, dacă ne gândim la complexitatea problematicii care stă în fața acestei comunități istorice. Pentru a fi mai explicit, menționăm situația în care se află românii din Serbia de Răsărit, care nu-și pot studia limba maternă în școli, deși prin multiplele solicitări pe care le au făcut au arătat că și doresc acest lucru. Așadar, poate mai mult ca cazuri, în cazul comunității românești din Serbia relația dintre cultură și identitate, mă refer la identitatea românească, este cu atât mai importantă, având în vedere faptul că fenomenul cultural este cel prin care se păstrează și se afirmă identitatea națională.

Citind revista "Glasul Cerbiciei", editată de către Asociația *Români Independenți din Serbia*, constatăm că cei care și au asumat un astfel de demers editorial, prin această revistă de cultură și istorie a românilor din Serbia, care se află deja în al treilea an de existență, au înțeles acest lucru cu prisosință. Trebuie să precizez că redactorul șef fondator al revistei, Dorinel Stan, doctor în filologie cu o teză despre societățile culturale românești din Voivodina între anii 1946 și 1962, a conștientizat faptul că fără o platformă semnificativă în cadru căreia intelectualitatea română din Serbia să se exprime și să dezbată diverse teme de interes general, nu se poate vorbi despre o comunitate românească articulată. În acest sens cred că poate fi înțeles acest demers editorial, precum și cel legat de site-ul asociației *Români Independenți din Serbia*, care, alături de agenția *Timoc Press*, reprezintă o veritabilă platformă de știri privind comunitatea românească din țara vecină. În puține cuvinte, nu pot să nu i felicit pe acești inimoși intelectuali români, care sunt preocupați nu doar de a scrie studii de specialitate, ci mulți dintre ei sunt implicați și în ceea ce putem numi, fără să exagerăm, cristalizarea unei societăți civile românești în Serbia. Știm cât de importantă este pentru orice societate democratică existența unei societăți civile bine articulate, activă și ancorată în realitățile momentului. Având în vedere complexitatea problemelor românilor din Serbia, consider că existența unei societăți civile românești sustenabile ar fi în măsură să răspundă cu succes dezideratelor identitare ale românilor de acolo.

Dr Antoniu Martin

Întâlnire pe podul lui Apollodor

- un sâmbure de nuvelă sau roman religios -

Scrie:

† **DANIIL**

Episcop-loctiitor al Daciei Felix

Era Sâmbăta Rusaliilor anului 106 d.Hs. Undeva, departe, în codrii Carpaților, trupul fără cap al marelui rege dac zăcea neîngropat la umbra stejarului unde acesta, în dispararea sa își pusese capăt zilelor, întristând duhul lui Deceneu de altădată. Pământul îi primise sângele-i vărsat de propria sabie dacică, atunci când stejarul se cutremurase din rădăcini și-și scuturase frunzele-i verzi, mai înainte de vreme, ca o mantie de doliu, peste trupul lui Decebal. Soldații romani care-l urmăriseră, îi tăiaseră capul cu gladia romană, aruncându-l învelit în propria-i cămașă aspră de cânepă, într-o desagă, predându-l apoi lui Tiberius Claudius Maximus, care-l va arăta lui Traian, iar apoi mulțimii înmărmurite și îngândurate la Ranisstorum – cum se va vedea pe Columnă –, pentru ca mai apoi să-și urmeze drumul umilinței până în fața Senatului Roman. Ajunsă la Drobeta,

după ce se odihni, cohorta romană care purta și păzea capul lui Decebal spre Roma, se pregăti să treacă Dunărea pășind pe podul de piatră al lui Apollodor din Damasc, lung de 1135 m, zidit din porunca împăratului.

Era Sâmbăta Rusaliilor anului 106 d.Hs., înspre amiază. În acea zi și în acel ceas, un strănepot anonim al lui Anania din Damasc, creștin ca și strămoșul său care l-a botezat pe sfântul apostol Pavel, îl însoți pe pod pe Apollodor din Damasc, arhitectul și constructorul podului lui Traian de peste Dunăre, ca și calfă a acestuia. Strănepotul lui Anania purta cu el ca pe o relicvă sfântă a familiei, de acum aproape șaptezeci de ani, coșul împletit în care fusese pogorât peste zidul capitalei Siriei apostolul neamurilor, fiind salvat astfel de uneltirile dregătorului regelui Areta (Faptele Apostolilor 9,25; II Corinteni 11,32-33). În acest coș sau coșniță își avea și își păstra lucrurile sale cele mai de preț, între care și manuscrisul cărții sfântului evanghelist Luca, „Faptele Apostolilor”, din care citea și recitea în mod deosebit cel de-al nouălea capitol, despre convertirea sfântului apostol Pavel pe drumul

Damascului, urmată de botezul săvârșit și primit prin strămoșul său binecredincios Anania și izbăvirea providențială a apostolului neamurilor din împresurarea din cetatea Damascului. La locul căderii la pământ și al convertirii sfântului Pavel, acolo unde i se arătase Mântuitorul, mergea, venea și se închina adeseori, rugându-se, strănepotul binecredinciosului Anania. Din rânduială dumnezeiască, acesta se află acum pe podul de piatră, tocmai în ziua și ceasul anului 106, Sâmbăta Rusaliilor, când un grup de soldați romani aduceau sub conducerea unui sutaș, de dincolo de fluviu, capul tăiat al viteazului rege dac Decebal, pentru a-l duce la Roma. Văzând coșul strănepotului lui Anania din Damasc, calfă a lui Apollodor, sutașul se apropie și i smulse deodată din mâini coșul relicvă și aruncă în el capul învelit în ștergar de pânză dacică al marelui rege. Nedumerit, se supuse. Dar, într-o străfulgerare de-o clipă, precum mai demult la poarta Damascului, îngerul păzitor al strănepotului lui Anania, îi descoperi acestuia în vedenie, deasupra podului de piatră, degetul arătător al dreptei sfântului apostol Pavel, muiat în apa limpede cum e cristalul a mării milostiviri a lui Dumnezeu, atingând, miluind și liniștind duhul încă tulburat al lui Decebal, din lumea de dincolo.

În acel ceas, podul de piatră al lui Apollodor deveni o tainică poartă a Damascului daco-roman, iar cel dintâi soldat roman creștin într-ascuns dintr-o legiune a lui Traian, făcu primul pas, neștiut de nimeni, pe malul stâng al bătrânului Danubius, purtând pe Hristos în suflet, iar în coșnița din Damasc se odihni capul lui Decebal de la Dunăre până la Roma, unde avea să fie arătat și apoi așezat

ca piatră de temelie a Columnei marelui împărat biruitor al dacilor. Vedenia îl uimi și totodată îl umplu de bucurie. În acea clipă a întâlnirii din vedenia de pe podul de piatră, undeva, departe, în codrii Carpaților, un bătrân cioban dac, mergând cu oile, găsi trupul fără de cap al lui Decebal și-l îngropă printre lacrimi la umbra și sub rădăcina stejarului, sub care marele rege își pusese în disperare capăt zilelor. Un stol de păsări așezate în coroana stejarului, îi cântară într-un glas „Veșnica lui pomenire”, dându-i, în numele tuturor urmașilor daco-romani, sărutarea cea mai de pe urmă. Astfel, bătrânul stejar deveni și dăinui în timp ca o Columnă a lui Decebal, până când urmașii vor ridica una în piatră în centrul Daciei Magna, pe care vor sculpta în spirală secvențe și scene din istoria daco-romană, între care vor dăltui și întâlnirea de pe podul lui Apollodor, dintre duhul învăluit în lumină al apostolului neamurilor și sufletul învăluit în tristețe și îndurerare al marelui rege dac.

A doua zi, de Cincizecime, pe câmpiile și dealurile Daciei înseninate, toate florile de măcieș păreau ruguri aprinse de limbile de foc ale Rusaliilor, revărsate peste grădina bătrânei Dochia, care-și îngropă ieri pe cel mai de seamă fiu al ei. Când strănepotul lui Anania din Damasc se mută definitiv în Dacia Romană și se stabili la Colonia Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa, el scrise acea vedenie de pe podul lui Apollodor din Damasc și o făcu cunoscută urmașilor săi creștini daco-romani, până în ziua de azi, iar unul, necunoscut ca și el, o reprezintă dăltuind-o în piatră, pe columna neamului. ◁

Fotografia ca păstrătoare a memoriei

Scrie:

drd. Eufrozina Greoneanț

Există numeroase concepții legate de noțiunea de fotografie și importanța ei în activitățile de cercetare din domeniul etnologiei. Totul pleacă de la consemnarea unei strânse legături între o pictură și o fotografie, cea din urmă fiind, în esență, o formă mai avansată și mai perfectă a picturii ca un rezultat al unui act artistic. Fiecare pictură își are propriul univers, acesta fiind un spațiu „al vizibilității” care „constituie unul dintre marile modele ale descrierii” Mergând mai departe, se ajunge la constatarea că fiecare pictură/fotografie generează o anumită modalitate de gândire a pictorului, respectiv a etnologului, și în acest context se impune întrebarea dacă aceștia sunt, în momentul dat, simpli spectatori care, rămân în afara „spațiului” dat sau își au implicarea directă în actul artistic. În primul caz, implicarea face referiri la contribuția directă a pictorului în realizarea picturii sau a picturii-tabou, argumentarea actului în sine, justificându-se prin constatarea că „am văzut acest lucru”.¹

În cazul fotografiei, explicația constă în faptul că descrierea picturală, evocă sau sugerează o anumită stare a lucrurilor, imaginea fotografică „se pretinde a fi un substitut al realului”, pentru că „ea constată, autentifică, garantează. Ea este de domeniul certitudinii, evidenței, mai mult chiar, o probă a obiectivității faptelor”.²

Francois Laplantine susține că fotografia este „modelul perfect al descrierii a ceea ce este unic și nu se repetă niciodată” deoarece ea „surprinde ceea ce este trecător, evanescent, aleatoriu, singular, în nuditatea și în mutismul lui”³, deținând, astfel, un rol important în etnografie și având un rol de neînlocuit.

Se mai poate vorbi și despre un raport al fotografiei cu știința, în cazul de față, cu etnografia și, în acest caz, un important punct de plecare în utilizarea fotografiei în antropologia socială și culturală ar fi în lucrarea lui Malinowski, „Argonauții Pacificului Occidental”, care conține o serie de fotografii realizate de autor.⁴

În sfârșit se poate vorbi despre caracterul de neînlocuit al fotografiei în cercetările etnografice, aceasta devenind un document autentic în păstrarea unui moment ce ține de trecutul, tradiția și memoria unei persoane sau a unei colectivități.

În acest sens, fotografia ridică o problemă de o importanță majoră. – fotografia nu are verosimilitatea obiectului prezent ci o imagine a trecutului, ea reprezintă obiectul sau momentul ce aparține altor vremuri. Și ceea ce este mai important, „fotografia îi permite scrierii etnografice (instrumentală sau nu) să evite capcanele în a fi afirmativă, univocă, într-o oarecare măsură, monofocalizată”.⁵

Plecând de la aceste constatări, am încercat să abordez fotografia ca un element foarte important în alcătuirea unei imagini cât mai credibile a vieții tradiționale din satul românesc din Banatul Sârbesc de la jumătatea veacului trecut. Am apreciat că fotografia este un document cheie în ilustrarea celor mai importante momente din viața persoanelor intervievate, un document ce nu poate fi contestat. Dintre cei patru respondenți, am considerat că este suficient, ca la acest capitol să fac referiri doar la unul dintre ei și să prezint, prin povestea fotografiilor, o altă povestire a vieții. Am optat pentru Parascheva Agadișan, deoarece dispune de un număr foarte mare de fotografii de toate mărimile și formele ce ilustrează aproape fiecare moment semnificativ din viața ei, a membrilor din familia ei, dar și unele momente majore din viața colectivității.

Chiar de la bun început, când discuțiile noastre au început să prindă contur, aducea de nenumărate ori, explicația „Ai să viedz când îți arăt iconil’i!”⁶, încercând astfel să mă convingă de autenticitatea unor momente. Astfel, în cazul de față, fotografia a devenit important document istoric, un păstrător semnificativ al vieții și tradiției, revenindu-i rolul de un adevărat obstacol în calea uitării.

În caz concret, am constatat că fotografiile selectate din nenumăratele albume, cutii și cutiuțe, din diferite etape și diverse momente sunt, în bună măsură realizate, la început, de persoane din localitate care și-au făcut din această îndeletnicire o adevărată profesie (în cazul de față Ion Lincu, iar mai târziu Dimitrie Cenușă), apelându-se foarte rar la fotografii profesioniști din localitatea vecină Karlsdorf, respectiv Vârșeț.

Din totalitatea de fotografii, nu mă refer la cele de dată recentă, o singură fotografie a fost efectuată de către CABINET PORTRAIT- seria Souvenir, probabil din Karlsdorf, astăzi localitatea Banatski Karlovac, ce se află la aproximativ 3 kilometri de așezarea Nicolinț. ◁

NOTE:

1. Francois Laplantine, Descriere etnografică, Polirom, 2000, p.110
2. Ibidem, p.111
3. Ibidem, p. 112
4. Bronislaw Malinowski, *Argonauții Pacificului Occidental*
5. Francois Laplantine, op. cit. P. 116
6. „Te vei convinge când vei vedea fotografiile”

Una dintre primele acțiuni de restaurare a clădirii Căminului cultural din Voivodinț

De la construirea sa, în deceniul al IV-lea al secolului al XX-lea și darea în folosință în anul 1938, Căminul de cultură, sau cum îi mai zicea Casa Națională a suferit câteva modificări sau restaurări. Una dintre primele renovări s-a petrecut în anul 1961 (după unii chiar câțiva ani mai devreme) atunci când a fost scoasă cărămida deteriorată și înlocuită cu podea. Întreaga acțiune, de la procurarea balastului, nisipului și podelei a fost finanțată de Cooperativa agricolă din localitate. Lucrările le-au efectuat gratuit maeștrii voivodinceni, ajutați cu mare entuziasm de către tinerii din sat. În acele vremuri președintele fostei Uniuni a tineretului era Sima Dejan. Iată, în continuare două momente de la această acțiune de muncă surprinsă pe peliculă de un fotograf rămas neidentificat.

Rândul de sus (de la stânga spre dreapta) – Todor Meilă-Ciulan, Cornel Panciovan-Barbu, Ionel Țera-Cătană, Viorel Panciovan-Mania (Bodia), Sima Dejan-Acim, Ionel Frenț-Gugă. **Rândul de jos** – Gheorghe Vucicu-Pătu, Sima Luca-Paomata, Ionel Colojoară-Mărcea, Iosif Lichici-Ceașcă, Gabriela Panciovan-Barbu, Cornelia Căta Văcariu – Vasa Țera, Mărioara Minda-Ion Mata, Bobița Jurca-Cocan, Lenuța Lațcu-Mita, Mărioara Suru Stoica-Bosioc, Voichița Jurca-Cocan, Luminița Mata Panciovan-Mania, Aurelia Dragodan Lădan-Steva, Dorel Sfera-Buică.

Rândul de sus – Ion Berbola-Miecu, Ionel Lagea-Iencea, Aurelian Doban-Șama, Sima Moise-Lazărmata, Victor Ranisau-Gârcu. **Jos** – Cornel Mata-Manea, Măria Gaspăr-Gârciu, Cornelia Niena Văcariu și Lelița Panciovan-Cârnaț. Cei doi din umbră și fetița nu au putut fi identificați.

Istorie

Începutul Carpaților - Capul Carpaților, Munții
Vârșețului (Sredișteea Mică - Pârneaura)

Bilanțul realizat de mănăstirea Sredișteea Mică din anul 1754 și până la desființarea ei 1776

Scrie:
dr Dorinel Stan

Veniturile realizate de mănăstirea Sredișteea Mică la mijlocul secolului al XVIII-lea în cea mai mare parte au provenit din vii, pământ, fân, pășune, milostinii, pădure, creșterea animalelor, stupi, moară, piatrărie și cârciumă. Mănăstirea sredișteană s-a evidențiat prin producția de struguri, respectiv vinuri și țuică. O mare cantitate de vin și țuică obținută de mănăstire s-a vândut negustorilor. Vinurile zonei srediștene s-au remarcat pe plan național și european având preț mai mare decât cele din Ungaria sau Vârșeț. Totuși, din cauza condițiilor naturale nefavorabile, mănăstirea a fost nevoită să achiziționeze cereale (grâu, ovăz și porumb).¹ În continuare vă prezentăm venitul și cheltuiala în perioada anilor 1754-1776.

1754
VENITUL: **CHELTUIALA:**

8 butoiașe de vin.

Pentru plantarea viței de vie 86 florinți; de la Bogoslav s-a cumpărat viia 86 fl.; două mineuri 18 fl.; grâu și orz 64 fl.; două coșuri (panere) de grâu 24 fl.; 12 saci din piele de capră 16 fl.; o cupă (putir) și linguri 120 fl.; 2 octoiha 20 fl.; psaltir 12 fl.

1755
VENITUL: **CHELTUIALA:**

24 butoiașe de vin s-au vândut și s-a câștigat 24 fl.

Diverse speze 120 fl.

1756**VENITUL:**

60 de butoiașe de vin 80 fl.; 4 butoiașe de țuică 24 fl.

CHELTUIALA:

Patru cai s-au cum-părat 200 fl.; grâu 48 fl.; 4 pietre de moară de apă 86 fl.; diverse speze 85 fl.; 12 mineie 132 fl.; clopotnița și pivnița 400 fl.; 12 scaune de piele 24 fl.; 12 scaune de lemn 9 fl.; trilod de post 68,4 fl.

1764**VENITUL:**

60 butoiașe de vin și țuică 120 fl.; din pomană 24 fl.

CHELTUIALA:

Pentru fântână 68 fl.; pentru inventarul mănăstirii 54 fl.; 3 vehicule (trăsură, căruță și sanie) 134 fl.; 12 Apostoli și icoana lui Iisus Hristos 36 fl.; diverse speze 68 florinți

1757**VENITUL:**

S-a vândut o vie 200 fl.; 76 butoiașe de vin 60 fl.; 8 butoiașe de țuică 16 fl.

CHELTUIALA:

Pentru vânturătoare (ciur) de fier 32 fl.; diverse speze 100 fl.

1765**VENITUL:**

70 butoiașe de vin 18 fl.; butoiașe de țuică 120 fl.

CHELTUIALA:

Icoana Sf. Nicolae 12 fl.; cuvertură veche 86 fl.; pentru butoaie de vin 240 fl.; 2 putini mici 18 fl.; 4 cuptoare de fier 80 fl.; pentru grâu și ovăz 80 fl.; pentru casa veche 64 fl.; diverse speze 88 fl.

1758**VENITUL:**

80 butoiașe de vin 100 fl.; 12 butoiașe de țuică 24 fl.; din pomană 12 fl.; din fân 16 fl.

CHELTUIALA:

Două geamuri mici 15 fl.; cazan mare 128 fl.; grinde de lemn 20 fl.; diverse speze 89 fl.

1766**VENITUL:**

200 butoiașe de vin 68 fl.

CHELTUIALA:

Persoanei pentru dă-râmarea casei 86 fl.; pentru casa nouă 940 fl.; 3 cai 68 fl.; diverse speze 124 fl.

1761**VENITUL:**

60 butoiașe de vin și țuică 62 fl.

CHELTUIALA:

Pentru turnul mic 62 fl.; 4 butoaie 80 fl.; pen-tru 100 de pruni 490 fl.; diverse speze 64 fl.; pentru îmbrăcăminte de mătase 60 fl.

1762**VENITUL:**

80 butoaie MARI de vin 69 fl.

CHELTUIALA:

Diverse speze 56 fl.

1763**VENITUL:**

86 butoaie de vin 98 fl.; din fân 12 fl.

CHELTUIALA:

Cearșavuri și șervețe-le 24 fl.; 4 bucăți de bib-lie 60 fl.; Predicile lui Genodie – carte 18 fl.; Apostolu și Pentacostalul 24 fl.; în biserică s-a pus pardoseala 65 fl.; pentru păzitor (gardian) 240 fl.; scaune și mese 46 fl.; diverse speze 148 fl.

1767**VENITUL:**

140 butoaie de vin și țuică 120 fl.; 16 butoaie de țuică de prune 60 fl.

CHELTUIALA:

slugilor, grâu, ovăz 74 fl.; diverse speze 124 fl.

1768**VENITUL:**

80 butoiașe de vin și rachiu 120 fl.; viia s-a vândut 600 fl.

CHELTUIALA:

Grâu, ovăz și făină 62 fl.; diverse speze 120 fl.

1769**VENITUL:**

/

CHELTUIALA:

Grâu și ovăz 64 fl.

1770**VENITUL:**

/

CHELTUIALA:

Pentru sare și slugi 70 fl.; grâu și ovăz 68 fl.

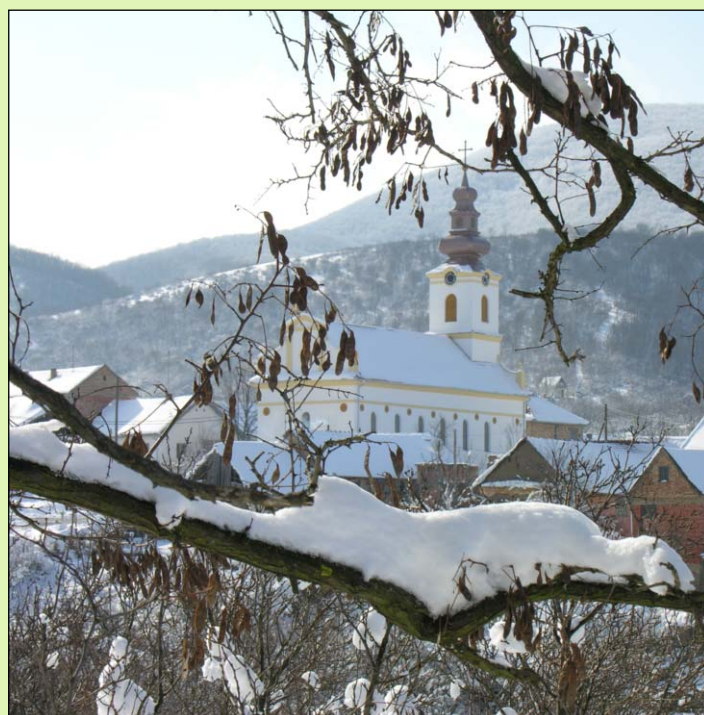
VENITUL:	1771	CHELTUIALA:
/		Grâu și ovăz 60 fl.; diverse speze 69 fl.
VENITUL:	1772	CHELTUIALA:
/		Pentru slugi și pod- gorean 40 fl.; diverse speze 60 fl.
VENITUL:	1773	CHELTUIALA:
/		Cheltuiala pentru vie 18 fl.; slugilor și paz- nicului 38 fl.
VENITUL:	1774	CHELTUIALA:
/		Slugilor s-a plătit 38 fl.; diverse speze 24 fl.
VENITUL:	1775	CHELTUIALA:
/		Slugilor s-a plătit 38 fl.; diverse speze 30 fl.
VENITUL:	1776	CHELTUIALA:
Din vie și pruni în ultimii ani 124 fl.		Slugilor s-a plătit 38 fl.; cheltuiala pentru vie și pruni în total 100 fl.

TOTAL 1754-1776

VENITUL:	CHELTUIALA:
2378 florinți	8154 florinți ²

Pe parcursul celor două decenii (1754-1776) venitul total al mănăstirii a fost 2378 florinți, iar cheltuiala de 8154 florinți. Din conscripția mănăstirilor bănățene, pe anul 1775, sfântul lăcaș din Srediștea Mică este înregistrat împreună cu mănăstirea Mesici din cauza afilierei Srediștei, mănăstirii din Mesici. Venitul agricol pe 1774 este consemnat 3213.47 florinți, danii în bani 622.30 florinți, danii în natură 386 florinți, amenzi eclesias-tice 80 florinți, credit agricol și datorii mănăstirești 1000 florinți.

Referitor la clerul mănăstirii din Srediștea Mică, aici se găseau un egumen, un vicar, șase ieromon-ahi, doi diaconi, un călugăr, în total 11, iar numărul maxim pe parcursul anilor a fost 12 sihaștri.³ ◁

Note:

1. Petar Momirović, Knjiško-arhivski spomenici iz Banata, gradnja za proučavanje spomenika kulture Vojvodine, Novi Sad, p. 111-114

2. Arhiva mănăstirii Mesici, cutia IF, legătura pe 1775 inventarul mănăstirii Srediștea Mică care a fost preluat și predat mănăstirii Mesici

3. Arhiva Statului, București, Microfilme, Austria, rola 151, cadre 1590-1590

Istorie

În ce mod a fost trasată granița româno-sârbă în 1919-1920

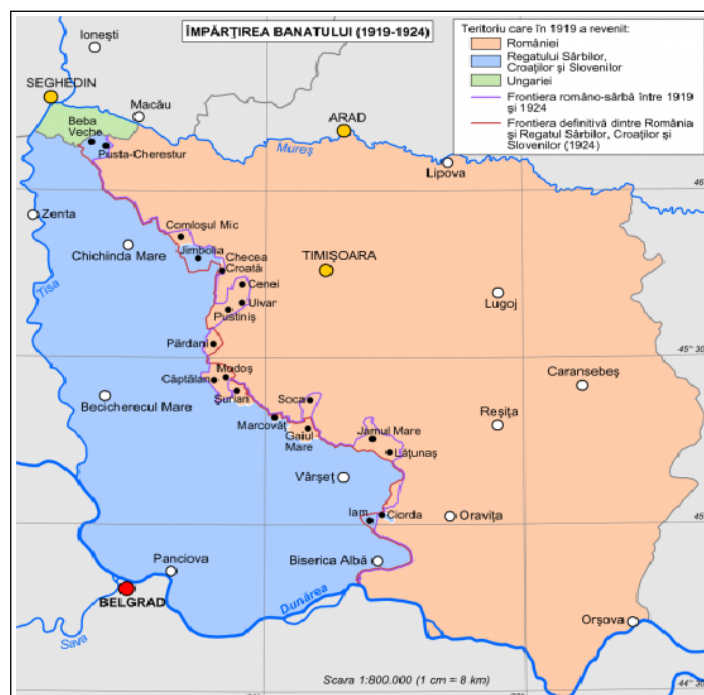
Scrie:

Mircea Rusnac

În cazul Banatului, profitând și de intransigența lui Ionel Brătianu, care nu dorea să discute nicio variantă a împărțirii acestuia între România și Serbia, puterile occidentale au trasat o graniță extrem de dureroasă prin mijlocul acestei regiuni, până atunci perfect unitară din punct de vedere economic, social sau cultural.

Marile puteri învingătoare în primul război mondial, care la Conferința de pace din 1919-1920 și-au asumat răspunderea de a trasa noile granițe dintre statele Europei centrale și răsăritene, au luat unele decizii care la prima vedere pot părea cel puțin bizare. În cazul Banatului, profitând și de intransigența lui Ionel Brătianu, care nu dorea să discute nicio variantă a împărțirii acestuia între România și Serbia, puterile occidentale au trasat o graniță extrem de dureroasă prin mijlocul acestei regiuni, până atunci perfect unitară din punct de vedere economic, social sau cultural. S-a motivat această decizie prin criteriul etnic, adică acele zone și localități ale mozaicului bănățean care aveau mai mulți sârbi au fost date Serbiei și cele care aveau mai mulți români au trecut la România (celelalte naționalități bănățene nu au fost luate în calcul). De pildă, dacă o localitate avea 90% populație germană, 5% români și 4% sârbi, era dată României. Dacă sârbii aveau 5% și românii 4%, era dată Serbiei. Aparent în aceasta a constatat toată filosofia.

Însă la o privire mai atentă putem constata că nici acest principiu etnic nu a fost respectat de-a lungul întregii granițe. Românii, de pildă, erau nemulțumiți, pe bună dreptate, că nu primiseră cercurile (plasele) Vârșeț și Alibunar, unde dețineau majoritatea absolută a populației, și nici Banloc și Jimbolia, unde predominau șvabii, dar elementul românesc era superior numeric celui sârbesc. (Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României*, vol. II, București, 1989, p. 480.) Ulterior, prin acorduri bilaterale, s-au făcut unele schimburi de localități, astfel încât Banloc și Jimbolia au trecut totuși în posesia României. Dar și sârbii ar fi avut motive să fie nemulțumiți, întrucât și astăzi zonele Clisurii de sus, între Baziaș și Moldova Veche, și Poliadia (cursul inferior al Nerei) sunt net majoritar sârbești, însă au fost atribuite României. Mereu ne-a mirat acea-

stă decizie a Conferinței de pace, întrucât acest teritoriu (colțul de sud-vest al județului Caraș-Severin), deși separat de Serbia la sud prin Dunăre, ceea ce ar putea justifica argumentul găsirii unei frontiere naturale, se află însă într-o perfectă continuitate către vest cu teritoriul sârbesc, fiind uneori despărțite doar de râul Nera.

Vizitele la fața locului din ultimii ani ne-au lămurit oarecum lucrurile pentru înțelegerea luării unei asemenea decizii bizare. Chiar în apropierea graniței se află patru mănăstiri sârbești străvechi, întemeiate după tradiție de Sfântul Sava în secolul al XIII-lea: Baziaș, Zlatița, Cusici și Kalugerovo. În ultimele două cazuri, mănăstirile sunt despărțite prin frontieră de localitățile cu același nume. Credem că aceste mănăstiri, care ar fi putut deveni centre de spiritualitate și de patriotism sârbesc și obiect al unor ample pelerinaje religioase, au fost trecute în mod forțat pe teritoriul românesc, împreună cu toate satele sârbești din spatele lor. Ele ar fi putut reprezenta pentru sârbi, la fel ca și mănăstirile din Kosovo sau din Fruška Gora, un nucleu spiritual ortodox foarte puternic. Rămase izolate chiar pe graniță, ele au devenit inutilizabile, degradându-se și chiar ruinându-se în timp. Probabil ca o monedă de schimb pentru pierderea acestei regiuni, Serbia a fost recompensată cu cercurile românești Vârșeț și Alibunar.

Firește, este numai o concluzie trasă pe teren și fără o bază documentară din încâlcitele negocieri de pace din 1919-1920. Însă este o încercare de lămurire a unei situații care altminteri pare complet inexplicabilă. Multe generații de români din Serbia și de sârbi din România au devenit victimele acestei decizii, cu tot ce a urmat în cei aproape 100 de ani de atunci. Creionul celor mari poate marca profund viața unor întregi comunități. <

Originii

Središtea Mică

Moșii din Banatul sârbesc

- o privire generală -

Scrie:

Ioan Ciama

Vicepreședinte al Societății Cultural Patriotice „Avram Iancu” din România, președinte al Filialei Timișoara

Despre apariția moșilor în Banatul sârbesc există foarte puține documente scrise. Se știe că, după Răscoala lui Horea, Cloșca și Crișan (1784), împăratul austriac a hotărât că, „românii care au făcut maltratări”, să fie colonizați în Banat, împreună cu familiile lor.

Lista nominală a acestora a fost întocmită de guvernul transilvan și cuprindea, inițial, numai pe cei din Comitatele Zărandului și Hunedoarea (cca 94 de nume), dar, în final au fost expulzate peste 340 de familii, printre care și locuitori din Zona Arieșului Mare și Mic.

O parte dintre aceștia s-au reîntors, pe furiș, la casele lor din Apuseni, alții au rămas, urmașii lor fiind risipiți și astăzi în multe localități ale Banatului istoric (sârbesc) ca: Ofcea, Banatsko Novo Selo (Satul Nou), Toracu Mic, Iancov Most (Podul lui Iancu), Malo Središte (Središtea Mică) ș.a.

Fiind desemnați printre alți coloniști aduși de austrieci, inclusiv din actualul Banat românesc, nu și-au păstrat graiul moșesc, doar numele de familie ne indică faptul că provin din Țara Moșilor.

Astfel de nume ca: *Anca, Stan, Iancu, Vesa, Matei, Mateș*, găsim în localitatea Središtea Mică; *Lazăr, Trif; Trifa, Alba*, există în localitatea Satu Nou, lângă Panciova; *Mocan, Lazăr, Miheș* în satul Toracu Mic (populat cu ardeleni).

Dacă discuți cu oamenii, ei îți spun: „noi nis (suntem n.n.) argeleni”, fără a avea în mod clar conștiința locurilor de unde anume provin. Astfel că ei folosesc termenul generic de „argeleni” (ardeleni), în care, bineînțeles, sunt incluși și moșii.

Costumul popular, folosit doar cu ocazia unor manifestări cultural-istorice, diferă de cel al banașenilor.

De altfel, în localitatea Satu Nou, se organizează anual, cu ocazia Festivalului Fanfarelor din Banat, parada portului popular ardelenesc. Mi-a fost dat să văd o asemenea paradă în anul 2008, ca invitat la acest festival. Tineri și tinere, în costume populare vechi (care semănau cu cele văzute de mine în Ardeal) au defilat pe o scenă în aer liber, descrierea îmbrăcăminteii fiind făcută de o româncă din localitatea Toracu Mic.

O adevărată revelație mi-a produs, însă, fanfara din Satu Nou, care a debutat cu... „Din Țara Moșilor noi am venit” (Imnul societății noastre), cât și remarcă unui bătrân din public, care, văzându-mă mirat, m-a întrebat:

- Domnule, ge unge vis (sunteți n.n.) că vă uitați așa mirat la ai noștri cum cântă?

- Sunt din Timișoara.

- Apăi, să știți că, câncecul aistea, iastă a lui Avram Iancu, regele moșilor.

Toare fanfarele prezente la festival au interpretat cântece patriotice și marșuri românești, dirijorii acestora fiind, în majoritate țărani care, la rândul lor, au fost instruiți de intelectualii satelor (preoți, învățători).

Românii din Banatul sârbesc au avut o viață cultural-artistică bogată, încă din timpul stăpânirii austriece. Fiecare localitate avea, acum o sută de ani și mai bine, câte o reuniune de cântări și muzică, astăzi ea fiind denumită societate cultural-instructivă.

Aceste societăți poartă numele unor cunoscuți oameni de cultură(scriitori, poeți) din România (Vasile Alecsandri, George Coșbuc, Mihai Eminescu ș.a.)

Singura societate cultural-instructivă care poartă numele eroului nostru național – **AVRAM IANCU** – este cea din localitatea Srediștea Mică, care se mai numește și Pârneaora (datorită faptului că localitatea s-a format în jurul mănăstirii).

Satul este situat pe dealurile Vârșetului, la cea mai mare altitudine (aproape 300 m) din Voivodina, peisajul fiind asemănător cu cel din Apuseni.

După Răscoala lui Horea, Cloșca și Crișan, moșii și-au găsit refugiu aici, iar alții au venit mai târziu, cu ciubere, și-au găsit consăteni și, la rândul lor, și-au adus familiile.

Srediștea Mică este singura localitate din Serbia în care, printre țărani, mai există conștiința originii lor moșești, nu doar ardelenesti. Aici există și toponimul „La Iancu”.

Societatea a fost înființată în anul 1954 (mai veche decât a noastră), din inițiativa învățătorului contractual Ion Matei (originar din România).

La început, a avut secții de folclor, teatru, orchestra de muzică populară și, mai apoi, fanfară.

Odată cu reduceera numărului de locuitori, prin plecarea masivă la muncă în străinătate(după anii 1970-75), secțiile s-au destrămat, iar orchestra abia mai funcționează, ea depinzând de tinerii care se mai întorc vara acasă, în perioada concediilor.

Astăzi, satul mai are puțini locuitori, majoritatea oameni în vârstă, care cultivă pământul în bune condiții, dispunând de întreaga gamă de utilaje agricole.

În anul 2008, între Societatea Cultural Instructivă „Avram Iancu” din Srediștea Mică și Societatea Cultural Patriotică „Avram Iancu” din România - Filiala Timișoara s-a semnat un protocol de colaborare, în urma căruia reprezentanți ai societății surori din Serbia participă la simpozioanele noastre, organizate în Timișoara și la Reuniunea Moșilor din Banat.

Anual, cu sprijinul financiar al Consiliului Județean Timiș, filiala noastră face numeroase donații de materiale promoționale(postere cu Iancu și Horea; pixuri personalizate, insigne, calendare) reviste și cărți, către societatea omonimă din Srediștea Mică.

Cel care menține încă vie conștiința identității de urmași ai lui Horea și Iancu printre românii din Srediștea Mică este dr. Dorinel Stan (nume de moș autentic) care și-a susținut recent teza de doctorat la Universitatea de Vest din Timișoara, căsătorit cu o româncă bucovineancă din Cernăuți. Amândoi lucrează în orașul Vârșeț, dar locuiesc la Srediștea Mică, într-o casă mare și frumoasă, în care chipurile lui Horea și Iancu se află la loc de mare cinste, printre icoane.

Dorința lor și a întregii comunități locale este să aibe un bust al Crăișorului Iancu, în curtea bisericii, spre nepieritoare aducere aminte a originii lor moșești. ◁

Aspect din
Satu-Nou

Conferințe științifice internaționale

Participanții la Conferința Internațională la București

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ LA BUCUREȘTI A COMISIEI INTERNAȚIONALE ȘI COMISIEI ROMÂNE DE ISTORIE A RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE

Gestionarea crizelor internaționale din 1919 până azi

Scrie:

Marin Gașpăr

La București în luna septembrie, Comisia Internațională de Istorie a Relațiilor Internaționale (CIHRI) cu sediul la Milano și Comisia Română de Istorie a Relațiilor Internaționale, președinte Dr Dumitru Preda, ambasadorul României în Cuba, a organizat Conferința Internațională "Gestionarea crizelor internaționale din 1919 până azi".

Reuniunea științifică de la București a adus nume rezonante ale comunității științifice și academice de relații internaționale și istorie, atât români cât și invitați străini din America, Canada, Franța, Italia, Elveția, Japonia, Rusia, Slovacia, Moldova și Serbia. Printre cei douăzeci de invitați și oaspeți nla Conferință a participat și Dr Dorinel Stan, președintele "Românilor Independenți din Serbia" și vicepreședintele "Comunității Românilor din Serbia".

Alocațiunile de deschidere au fost ținute de reprezentantul Ministerului Afacerilor Externe Adrian Ligor, secretar MAE, care a citit mesajul domnului Titus Corlățeanu, ministrul MAE, Iulian Fota, consilierul președintelui României Traian Băsescu a citit mesajul președintelui, de reprezentanții Academiei Române și în special de către Dr Hugues Tertrais (Franța), președintele Comisiei Internaționale de Istorie a Relațiilor Internaționale.

Conferința "Gestionarea crizelor internaționale din 1919 până azi" a fost organizată și susținută de Comisia de Istorie a Relațiilor Internaționale din Milano iar din programul lucrărilor conferinței amintim: "Gestionarea crizei globale în secolul al XX-lea" – Dr Dumitru Preda, "Criza Mediterană de Est și marina italiană din 1919 – un actor diplomatic necunoscut între fricțiunile interne și rivalitățile internaționale" – Dr Oreste Fopapiani, Dr Tommy Pizzolato (Italia), "Demilitarizarea Rhenanie pe 7 martie 1936 și integrarea în Europa de Est" – Dr Bohumila Ferenčuhova, "Diplomația SUA față de problema basarabeană și criza sovieto-română la sfârșitul Primului război mondial și începutul celui de al Doilea război mondial" – Dr Bernard Cook (SUA), "Calmarea britanică și descurajarea europeană (septembrie 1938 – martie 1939) – ecoul crizei ges-

Dr Dorinel Stan și Dr Hugues Tertrais (Franța) – președintele Comisiei Internaționale de Istorie a Relațiilor Internaționale cu sediul la Milano

tionale” – Dr Alin Matei (România), ”Două proiecte identitare eșuate în timpul războiului în Banat – Protectoratul german și Frontul antifascist sârbesc” – Dr Miodrag Milin, ”Oportunism sau realism? România și criza Orientului Mijlociu (1967)” – Dr Mioara Anton, ”Zece ani de criză în Europa de Est (1955-1965) – Colapsul Ungariei și până la Declarația de Independență a României față de Moscova” – Dr Alexandru Ghișă, ”După criza de la Berlin, eforturile României de a preveni conflictul Estului cu Vestul și războiul nuclear” – Dr Larry Watts...

În această perioadă s-au organizat vizite de documentare la Palatul Parlamentului României, Muzeul Satului din București, Castelul Peleş, Sinaia și Bușteni. Reprezentantul mediului asociativ al românilor din Serbia, Dr Dorinel Stan la Departamentul pentru Românii de Pretutindeni a avut întreveneri cu doamna Mioara Bogdan precum și cu reprezentanții DRP responsabili pentru Serbia. Discuțiile au fost axate pe situația actuală a românilor din Serbia, mediul asociativ românesc, proiecte majore precum și cunoașterea realităților românești atât pe Voivodina cât și pe Serbia de Răsărit.

La Muzeul Satului, Dr Dorinel Stan, în numele Comității Românilor din Serbia a stabilit un protocol de colaborare cu Conf. Univ. Dr Paulina Popoiu – director general și Iuliana Mariana Grumăzescu – director programe culturale, urmând ca în 2013, în grila de manifestări și programe ale Muzeului să fie incluse societățile cultural-artistice românești, respectiv fanfarele, orchestrele, secțiile de teatru ale românilor din Serbia care vor fi invitate la București, în incinta Muzeului Satului prezentând cultura, tradiția și obiceiurile românești în cadrul festivalurilor și manifestărilor de amploare organizate la Muzeul Satului.

Toate comunicările științifice și intervențiile vor fi publicate într-un volum care va fi editat în preajma celei de a doua conferințe, de data aceasta în China. Volumul va fi îngrijit de Dr Dumitru Preda, ambasadorul României în Cuba și președintele Comisiei Române de Istorie a Relațiilor Internaționale. <

A fost înființată Filiala Forumului European pentru Cultură și Istorie la Belgrad

În incinta Muzeului Iugoslaviei din Belgrad, la sfârșitul anului 2012 a avut loc un eveniment important pentru românii din Serbia, înființarea Filialei pentru Serbia a Fundației „Forumul European pentru Cultură și Istorie” cu sediul la Ploiești. Evenimentul, la care au fost prezenți numeroși oaspeți din domeniul culturii și al istoriei a fost deschis de către Novîța Neagoievici (foto), președintele acestei Filiale care își va avea cancelariile (birourile) la Belgrad.

El a făcut o scurtă prezentare a scopului și obiectivelor acestei Asociații subliniind că Fundația își propune să cultive și să promoveze cercetarea științifică în domeniul istoriei, etnografiei și culturii; să contribuie la dezvoltarea științei, învățământului și culturii și la informarea publicului, folosind cele mai adecvate și moderne mijloace de comunicare.

Despre țelurile și obiectivele Fundației pe teritoriul Serbiei au vorbit și dr. Constantin Manolache, vicepreședintele organizației și dr.prof.univ. Mihai Etegan, membru în Comitetul de conducere, din a căror discurs putem deduce că activitatea Fundației „Forumul European pentru Istorie și Cultură” va fi structurat pe următoarele departamente: cel științific, instructiv și cultural.

Evenimentul a fost salutat și de Lucian Crângășu, consilier de presă al Ambasadei României la Belgrad, Ion Omoran, reprezentat al Consiliului Național al Minorității Naționale Române din Serbia, dr. Slavoliub Gațovici, etnologul Paun Durlici, dr. Dragoljub Jivković și de către Lucian Marina, președintele Societății de Limba Română din Serbia.

Toți vorbitorii amintiți mai sus au salutat înființarea acestei Asociații subliniind că scopul ei, pe lângă obiectivele enumerate, este și intensificarea legăturilor în domeniile menționate și cu oamenii de știință din Serbia spre realizarea proiectelor comune.

Valentin Mic

Radu Flora - o personalitate marcantă a românilor din Serbia

Scrie:

Lucian Marina

Radu Flora (n. 5 septembrie 1922 - d. 14 septembrie 1989, Rovinj (Rovini), Croația) a fost un important filolog și scriitor român din Serbia. Școala primară a terminato în localitatea natală Satu-Nou (1929 - 1934), pentru ca, apoi, să - și continue studiile la Liceul din Panciova (1934 - 1937) și la Liceul din Vârșeț (1937-1942). A studiat limbile romanice la București și Belgrad. În anul 1948 și - a luat licența la Facultatea de Filologie din Belgrad (Limba și literatura franceză și Gramatica comparată a limbilor romanice). Teza de doctorat Graiurile românești din punctul de vedere al geografiei lingvistice (Banatski rumunski dijalekti u svetlu lingvističke geografije) a apărut - o în anul 1959, la Zagreb. Mentorul profesorului Flora la elaborarea acestui studiu deosebit de important și care are 530 de pagini, a fost prof. Dr Mirko Deanovici de la Facultatea de filozofie a Universității din Zagreb. Academician Mirko Deanovici a inițiat publicarea impozantei lucrări *Lingvistički atlas Sredozemlja (Atlas lingvistic al țărilor mediteranene)*. În perioada anilor 1948-1952, a fost profesor la Liceul Român din Vârșeț și la Școala Normală din Vârșeț. În perioada 1952-1955, a fost profesor la Școala Superioară de Pedagogie din Novi Sad (Secția pentru limba și literatură română) iar, în perioada 1955-1963, a fost profesor la Școala Superioară de Pedagogie din Zrenianin, unde a predat obiectul Limba și literatura română. Din anul 1963 și până în

anul 1987, când a intrat la pensie, a fost profesor titular la Facultatea de Filologie a Universității din Belgrad, șef al Catedrei de limba și literatura română a Facultății de Filologie din Belgrad, respectiv din anul 1981, când a fost deschisă Catedra de limbă și literatură română a Facultății de Filozofie din Novi Sad, a fost profesor suplinitor la catedra amintită a universității din capitala Provinciei Autonome Voivodina, a fost unul dintre inițiatorii formării Catedrei de limbă și literatură română la Universitatea din Novi Sad. Mai concret, în anul 1980, împreună cu dr. Mihajlo Palov și prof. Lia Magdu, prof. dr. Radu Flora elaborează Proiectul privind catedra, precum și Planul și Programul analitică pentru Catedra amintită.

Radu Flora este una dintre cele zece personalități de pe teritoriul fostului stat Iugoslavia și despre care se vorbește și în renumita „*Encyclopaedia Britannica*” pe lângă Ivo Andrić, laureat cu Premiul Nobel pentru literatură și cunoscutul muzician de origine aromână Stevan Mokranjac, respectiv renumiții savanți de renume mondial Nikola Tesla, Mihajlo Pupin, Pavle Savić, Rudjer Bošković etc. În această familie de personalități s-a aflat și renumitul savant român Radu Flora, erudit cu preocupări multiple și deosebit de variate, o personalitate pregnantă care a radiat prin forța sa creatoare inepuizabilă, ceea ce denotă și bogata lui operă și angajarea sa multilaterală în interesul obștei și etniei sale, pentru dezvoltarea vieții științifice și culturale a românilor din Serbia. A rămas memorabilă și activitatea acestui renumit om de

știință și în calitate de fondator și an în șir președinte al renumitei asociații de specialitate *Societatea de Limba Română* din Voivodina.

Radu Flora a făcut foarte mult pentru etnia română din Serbia atât în domeniul învățământului, literaturii și culturii, în general, cât și în mod special în domeniul păstrării limbii române și a cultivării limbii literare, respectiv în domeniul cercetărilor științifice (lingvistică, dialectologie, folcloristică).

Renumitul savant român a fost un distins profesor universitar, om de știință și cultură, scriitor, dramaturg, istoric și critic literar, folclorist, autor de antologii, de manuale școlare, de cursuri pentru uzul studenților, cercetător al relațiilor sârbo-române, traducător, dar, înainte de toate, lingvist și dialectolog de marcă, respectiv lexilocog și lexicograf. Dialectologia a fost disciplina științifică de bază căreia prof. dr. Radu Flora i-a acordat cea mai mare atenție. Drept mărturie stă cartea *Dijalektološki profil rumunskih banatskih govora sa vršačkog područja* (cu 34 de hărți lingvistice și 32 texte dialectologice), Novi Sad, Matica srpska, 1962, 169 pag.), cât și teza sa de doctorat publicată sub titlul *Rumunski banatski govori u svetlu lingvističke geografije* (Beograd,

Filoloski fakultet Beogradskog Univerziteta, Monografije XXIV, 1969, 528 str. + 44 hărți). Tot din acest domeniu fac parte și *Atlasul lingvistic al graiurilor românești din Banatul iugoslav (Lingvistički atlas rumunskih dijalekata iz jugoslovenskog Banata)* și *Micul atlas lingvistic al graiurilor istro-române*, două lucrări capitale care, din păcate, încă nu au văzut lumina tiparului în Serbia.

În anul 2003, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Al. Rosseti” al Academiei Române a publicat cartea despre cercetările profesorului Radu Flora făcute la istororomâni și a facilitat oamenilor de știință să se informeze mai bine despre concluziile acestui renumit om de știință, lingvist și dialectolog prezentate în *Micul atlas lingvistic al graiurilor istro-române*. A fost membru permanent al renumitei instituții științifice Matica srpska din Novi Sad iar, din anul 1953, a fost și colaborator al Centrului Internațional pentru Dialectologie din Louvain (Belgia). A participat la mai mult de douăzeci de Congrese internaționale din domeniul lingvisticii, dialectologiei și folclorului, respective la reuniuni consacrate lingvisticii romanice, filologiei, etnologiei și istoriei. A alcătuit două dicționare și anume: „*Dicționarul sârb - român*” (XIV+645 p.), 1952, Editura „Frăție și unitate”, Vârșeț și „*Dicționarul român-sârb*” (XXVIII +356 p.), 1969, Panciova - București, dicționar tipărit în coeditare la Editura „Libertatea” din Panciova și Editura Științifică din București.

Din domeniul literaturii, amintim două cărți importante ale marelui savant și om de cultură: „*Istoria literaturii române. De la origini până la Unirea Principatelor*”, voi. I, Vârșeț, Editura „Libertatea”, 1962, 278 pag. și „*Istoria literaturii române*”, voi. II, Vârșeț, Editura „Libertatea”, 1963, 371 p. Ani în șir, ambele cărți au fost folosite de elevii școlilor medii în limba română ca manuale pentru obiectul Limba și literatura română.

Pentru necesitățile învățământului în limba română în Serbia, a alcătuit și două antologii: „*Din proza clasicilor români, Nuvela*”, Editura „Frăție și unitate”, Vârșeț, 1952, 462 p. și „*Din lirica clasicilor români. De la Văcărești și până la poezia burgheză dintre cele două războaie*”, Editura „Frăție și unitate”, Vârșeț, 1953. 496 p.

În mod deosebit trebuie amintită și cartea lui Radu Flora „*Literatura română din Voivodina. Panorama unui sfert de veac 1946 - 1970*”, Casa de Editură „Libertatea”, Panciova, 1971, 175 pag. Totodată, în calitate de fondator al *Societății de Limba Română* din Voivodina (la 4 martie 1962) și de inițiator al formării Crujocului pentru folclor al S.L.R., prof. dr. Radu Flora a scris și lucrarea de referință „*Folclor literar bănățean. Premise și sinteze*”, Editura „Libertatea”, Panciova, 1975, 364 p. în calitate de redactor principal a scris și prefața la cele două volume masive de folclor literar cules de membrii Comisiei de folclor a S.L.R. „*Foaie verde, spic de grâu*”, Zrenianin, 1979 și „*Foaie verde, lămâiță*”, Zrenianin, 1982.

Ca bun cunoscător al relațiilor care au influențat la conviețuirea celor două popoare român și sârb, a scris două cărți de referință „*Din relațiile sârbo-române. Privire de ansamblu*”, Editura „Libertatea”, Panciova, 1964, 235 pag. și „*Relațiile sârbo-române. Noi contribuții*”, Editura „Libertatea”, Panciova, 1968, 408 pag. Profesorul Radu Flora a fost și a rămas un exemplu pentru toți care îi urmează calea, pentru toți care l-au respectat și au apreciat calitățile lui de erudit și „enciclopedie ambulantă”.

Opera:

„Atlasul lingvistic al graiurilor românești din Banatul iugoslav”; „Micul atlas lingvistic al graiurilor istro-române”/Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Al. Rosseti” al Academiei Române, București, 2003; „Dijalektološki profil ru-

munskih banatskih govora sa vršačkog područja” (cu 34 de hărți lingvistice și 32 texte dialectologice), Novi Sad, Matica srpska, 1962, 169 p.); „Graiurile românești din punctul de vedere al geografiei lingvistice -”Rumunski banatski govori u svetlu lingvističke geografije”, teza de doctorat (Beograd, Filoloski fakultet Beogradskog Univerziteta, Monografije XXIV, 1969, 528 str. + 44 hărți), „Dicționar sârb - român (XIV+645 p.)”, Editura „Frăție și unitate”, Vârșeț, 1952; „Dicționar român-sârb (XXVIII +356 p.)”, coeditare Editura „Libertatea” din Panciova și Editura Științifică din București, Panciova - București, 1969; „Istoria literaturii române. De la origini până la Unirea Principatelor, voi. I, Vârșeț, Editura „Libertatea”, 1962, 278 p.; „Istoria literaturii române, voi. II, Vârșeț, Editura „Libertatea”, 1963, 371 p.; „Din proza clasicilor români. Nuvela”, Antologie, Editura „Frăție și unitate”, Vârșeț, 1952, p. 462; „Din lirica clasicilor români. De la Văcărești și până la poezia burgheză dintre cele două războaie”, Antologie, Editura „Frăție și unitate”, Vârșeț, 1953, 496 p.; „Literatura română din Voivodina. Panorama unui sfert de veac 1946-1970”, Casa de Editură „Libertatea”, Panciova, 1971, 175 p.; „Folclor literar bănățean. Premise și sinteze, Editura „Libertatea”, 1975, 364 pag.; „Foaie verde, spic de grâu, folclor literar, Zrenianin, 1979 „Foaie verde, lămâiță, folclor literar, Zrenianin, 1082.; „Din relațiile sârbo-române. Privire de ansamblu”, Editura „Libertatea”, Panciova, 1964, 235 pag.; „Relațiile sârbo-române. Noi contribuții”, Editura „Libertatea”, Panciova, 1968, 408 p.; „Copilăria din amintiri”, roman, Editura „Libertatea”, Panciova, 1985.; „Vârtejul”, roman, Editura „Libertatea”, Panciova; „Capcana”, roman, Editura „Libertatea”, Panciova; „Zidul”, roman, Editura „Libertatea”, Panciova; „Vizuina”, roman, Editura S.L.R., Novi Sad, 2002. ◀

Interviu

Dr Dorinel Stan, redactor șef și fondator al revistei de cultură și istorie a românilor din Serbia, "Glasul Cerbiciei"

Departe de lumină și aproape de adevăr

Interviu realizat de:
Marin Gașpăr

- **"Glasul Cerbiciei", revistă de cultură și istorie a românilor din Serbia marchează lansarea numărului jubiliar 10 al publicației. În preajma aniversării vă rugăm domnule Dr Dorinel Stan să prezentați revista.**

- Revista "Glasul Cerbiciei" apare sub egida Asociației "Românii Independenți din Serbia" (RIS), este o publicație de cultură și istorie destinată sufletului neamului românesc. Cu credință în misiunea noastră nobilă încercăm prin "Glasul Cerbiciei" să contribuim la crearea unor repere culturale autentice și stabile. Spațiile revistei sunt destinate informațiilor din zona culturală și istorică românească din Serbia, personalităților marcante, atitudinii și studii culturale, tradițiilor, obiceiurilor și spiritualității în ansamblu. Profilul este cel al unei publicații general-culturale-istorice cu un spectru larg de preocupări. În acest context, "Glasul Cerbiciei" s-a impus în publicistica românească din Serbia, ca necesitate care are rolul de îndrumător cultural și istoric. Astfel, procesul de percepere și europenizare a românilor din Serbia continuă. "Glasul Cerbiciei" este o idee ce trebuie sprijinită de cei ce cred în valori autentice și ostensibile pentru conservarea și promovarea culturii românești. Cola-

borarea cu revista este deschisă tuturor celor interesați și care pot contribui semnificativ la dezvoltarea unei imagini cât mai complete despre valorile culturale și istorice, cât și despre opera și impactul personalităților culturale consacrate în istoria recentă a românilor din Serbia. În contextul actual, revista "Glasul Cerbiciei" își propune un profil aparte, dar în același timp deschis înnoirilor.

Asociația Civică "Românii Independenți din Serbia" și revista "Glasul Cerbiciei" au drept obiectiv, nu aplicarea proiectelor, ci dezideratul nostru este – Cunoașterea și prezentarea realității românești în Serbia, trecut și prezent – preocupare de fond primordială cu suport aici și dincolo de graniță.

- **"Glasul Cerbiciei" în scurt timp a devenit o publicație cu o largă arie de extindere, care s-a impus aici și în spațiul românesc, în primul rând datorită ineditului. Ce înseamnă pentru Dumneavoastră ineditul?**

- Ineditul înseamnă adevăr. Vremea adevărului a venit! Civilizația și cultura românească din Serbia rămâne una dintre principalele coordonate ale identității. E timpul ca toate adevărurile culturale, istorice, politice și de actualitate, care nu se spun din motive fantasmagorice și nu schimbă lumea deloc, însă, ele nu trebuie lăsate în urmă, nu tre-

Dr Dorinel Stan

buie privite doar ca divertisment, cu indiferență și constatare. Fiecare individ își constituie propriul adevăr în funcție de cei din jurul lui. Fiecare cu adevărul lui mărunț și neînsemnat, dar important atunci când îl opunem adevărului celuilalt. Putem spune că un om ce nu-și cunoaște istoria, cultura, tradițiile, obiceiurile, manifestările cultural-artistice, nu se poate regăsi pe sine. Identitatea se regăsește atunci când există contact cu semenii. Revista "Glasul Cerbiciei" este puntea neamului românesc din Serbia, singura publicație românească cu profil istoric din toate timpurile care pune la dispoziție documente, hrisoave, date istorice și biografice care fac referință la unica mănăstire românească din Serbia "Srediștea Mică" și personalități marcante, prezentarea succintă a societăților cultural-artistice în primele două decenii postbelice (1945-1965), foiletoane nepublicate și pagini consacrate românilor din Serbia de Răsărit (Timoc și Valea Moravei). În concepția lui Blaga, OM-CULTURĂ-ISTORIE constituie o unitate inseparabilă. Fiecare se explică prin celelalte, fiecare este condiționată de celelalte. Trei elemente constitutive ale unui pro-

ces unic. Privind în ansamblu, chiar și denumirea Revistei de cultură și istorie "*Glasul Cerbiei*" este inedită, caracteristică și unică în spațiul și filonul românesc.

- Într-adevăr, concepția și denumirea revistei "*Glasul Cerbiei*" are o semnificație aparte. Vă rog să ne spuneți de unde ideea și denumirea?

- Din cele mai vechi timpuri omul și natura conviețuiesc într-o armonie aproape perfectă cu arta și înțelepciunea primordială. Strămoșii noștri erau inițiați în tainele naturii pe care le transmiteau prin viu grai succesorilor. În trecutul îndepărtat din cele mai vechi timpuri cerbul (lat. *Cervus*) era foarte răspândit în zona muntoasă din regiunea Munților Vârșețeni – Capul Carpaților.

Ideea, respectiv denumirea s-a dezlănțuit de la semnificația splendidă a celebrului toponim "*Poiana Ciorbeștilor*", care se găsește în localitatea mea de baștină, Srediștea Mică, adică Pârneaora. Potrivit credinței, pentru a înlătura o primejdie oarecare se evită pronunțarea numelui anima-

lului care poate provoca pericol. Eutopicul "*Poiana*" reprezintă un loc în pădure fără arbori, o suprafață orizontală de teren și acoperită cu iarbă. Microtoponimul "*Ciorbeștilor*" are o semnificație vastă care reprezintă întreg neamul cerb.

În concluzie "*Poiana Ciorbeștilor*" înseamnă "*Poiana Cerbilor*" sau "*Leagănul*" unde cerbii domol coboară la izvoare, este locul unde găseau hrană din abundență și tot din această poiană tășnește ecoul memorabil și nepieritor al răgetului lor. Și azi, "*Poiana Ciorbeștilor*" face referință la cerb și are aceeași menire, a fost și este o perlă bănățeană în semiumbra Carpaților, care continuă dialogul trecutului cu prezentul.

Cerbul este un animal nesupus, care nu bea apă de oriunde, doar apă limpede, iar *cerbie* are denotație echivalentă cu *mândrie*, *dârzenie* și *încăpățănare*. Revista "*Glasul Cerbiei*", editată și fondată de Asociația "*Români Independenți din Serbia*" prezintă valorile cultural-istorice și realitățile românești din Serbia fără cenzură și fără a elida oameni, fapte și evenimente. O publicație independentă și insubordonată.

- Domnule Dr Dorinel Stan, pe lângă funcția de președinte al Asociației "*Români Independenți din Serbia*" și fondatorul revistei "*Glasul Cerbiei*", sunteți vicepreședintele "*Comunității Românilor din Serbia*" și membru al Consiliului Național Român, două instituții românești reprezentative. În calitate de participant direct la crearea așa-zisei scene cultural-politice minoritare, ce ne puteți spune?

- Perioada interbelică este scena unor evenimente decisive pentru soarta românilor din acest spațiu geografic. Ziarul "*Nădejdea*" a fost embrionul mișcării culturale și crearea elitei intelectuale românești în Serbia. Dacă am face o paralelă constatăm cu rigoare stagiul identic de răscruce și reorganizare al etniei în plan local, național, cultural și de multe ori sud-est european în sfera culturală, economică, spirituală și politică. Niciodată nu a existat în istoria românilor o explozie și varietate de lideri autoimpuși, incompetenți și manipulatori în toa-

Dorinel Stan s-a născut la 1 februarie 1973, la Srediștea Mică (Pârneaora) lângă Vârșeț. Școala Generală o termină în localitatea natală și la Vârșeț, unde termină Liceul Pedagogic, iar în 1993 absoluează Academia Pedagogică „Živa Jovanović” din Vârșeț, apoi Școala Superioară de Pedagogie și Facultatea de Învățători din Belgrad – secția în limba română.

În 21 ianuarie 2012, la Facultatea de Limba Română, Istorie și Teologie a Universității de Vest din Timișoara susține teza de doctorat „*Societățile cultural-artistice românești din Voivodina 1945-1962*” și obține titlul științific de DOCTOR ÎN FILOLOGIE. În perioada 1996-2000 este învățător la școala din Mesici, profesor și bibliotecar la Ș.G. „Olga Petrov-Radišić” din Vârșeț.

Dorinel Stan este redactor-șef fondator al unicei reviste cu profil cultural și istoric al românilor din Serbia, „*Glasul Cerbiei*”, care apare sub egida Românilor Independenți din Serbia (RIS), din anul 2008. În perioada anilor 2000-2010 este redactor-șef adjunct la „*Cuvântul Românesc*”, publicație centrală a Comunității Românilor din Serbia.

La alegerile locale din 2000, este ales în funcția

de primar al Comunității Locale Srediștea Mică (cel mai tânăr primar din Republica Serbia), iar în trei mandate este numit președintele S.C.A. „Avram Iancu” din localitate.

Dorinel Stan este președintele Asociației „*Români Independenți din Serbia*” (RIS), înființată în 2010 la Vârșeț, vicepreședintele organizației de interes obștesc *Comunitatea Românilor din Serbia* (CRS), membru al *Consiliului Național al Minorității Naționale Române* (CNMNR), și al *Ziariștilor Români de Pretutindeni*. Este primul român din Serbia care obține o bursă de la *Institutul Cultural Român* (ICR) din București în scopul pregătirii proiectului de cercetare.

Autor a peste 100 de articole axate pe cultura și istoria românilor din Serbia, colaborând la mai toate ziarele și revistele care apar în limba română, precum și la diverse publicații din România și R. Moldova. Participant la simpozioane, congrese și conferințe în țară și străinătate, susține mai multe conferințe, abordând teme care vizează păstrarea identității și spiritualității, cultura, istoria și poziția minoritarului român. Trăiește la Srediștea Mică și este căsătorit cu Natalia Caulea Stan.

te sferele vieții, care nu reprezintă pe nimeni, dar sunt subordonați partidelor politice sârbești. Condiționarea reciprocă și subordonarea fondatorului și grupurilor de interes sub privirea mărinoasă și indiferentă mulțimii, sistemul valoric minoritar este tratat selectiv, iar pe altă parte părtinitor fără a pătrunde în esența subtilităților și atingerea scopului, indivizi cu activități declarative și biografie falsă se contopesc în spirit european cu prefață de aranjament – etno turism minoritar, benefic pronunțat. Au înnebunit diriguitorii, dar nici ceilalți nu se simt prea bine. Totul vechi, chiar dacă este (in)util, este aruncat de mulțime și înlocuit tot cu cei vechi-noi pentru facilitare mai ușoară. Astfel, continuitatea privind funcționarea este asigurată, iar mecanismul controlat în totalitate.

Singurul lucru regretabil este deceniul de manipulare scurs fără ecou și talent a celor patru indivizi în spectrul minoritar, cu urmări catastrofale și consecință nefastă. Cunoașterea a devenit o marfă foarte importantă în activitatea de avansare rapidă pentru excelență. Și de excelență, care este jocul de eficiență, concurență și coerență este creată de persoane fizice (indivizi), nu de mediul asociativ românesc.

Procesul de reorganizare atât de pronunțat în cadrul minorității românești din Serbia este în deplină desfășurare, astfel asociația reprezentativă "Comunitatea Românilor din Serbia" a redevenit a românilor pentru români, cu noul președinte Stevan Mihailov, iar procesul se intensifică când e vorba de legitimitatea și reprezentarea Consiliului Național Român. Nemulțumirea exhaustivă a românilor în ceea ce privește gestionarea instituțiilor românești, funcționarea și suspiciunile pregnante privind delapidării de fonduri în menținerea și implementarea sistemului de controlat și condiționării reciproce a politicii devastatoare nu face altceva decât accelerarea ANTICIPATE-

LOR în rândul minorității. Un proces de restructurarea și poziționare obiectivă prin care se definesc și stabilesc interesele majore ale tuturor românilor din Serbia, când este vorba de reprezentare.

- Anul 2012 are o însemnătate aparte pentru Dumneavoastră, deoarece în plan profesional ați susținut cu succes teza de doctorat la Universitatea de Vest din Timișoara. Prezentăți-ne principalele aspecte ale lucrării?

- La Facultatea de Limba Română, Istorie și Teologie a Universității de Vest din Timișoara, am susținut teza de doctorat "Societățile Cultural-Artistice românești din Voivodina 1945 – 1962" și obțin titlul științific de DOCTOR ÎN FILOLOGIE, iar coordonator științific - prof. Univ. Dr. Ioan Viorel Boldureanu.

argumentate care susțin în totalitate demersul. Aceasta permite lucrării o tentă exhaustivă. Sfârșitul perioadei de referință, anul 1962, este reperul temporal care aduce atenuarea formelor agresive și imperative de impunere a transformărilor radicale ce decurg din pseudoprincipiile luptei de clasă și ale caracterului de clasă al culturii, precum și o sensibilă liberalizare economică. În general, aceste instituții ar fi una dintre sursele mediocrității, autosatisfacției și autosuficienței nivelului cultural creat și menținut.

În consecință, societățile cultural-artistice românești aflându-se într-o oarecare continuitate cu cele anterior existente în secolul al XX-lea mai cu seamă și perpetuându-se dincolo de perioada comunistă, aparține culturii populare, se bazează pe o taxonomie ce se menține din perspectiva antropologiei culturale actuale.

Această lucrare prin aria de

Singurul lucru regretabil este deceniul de manipulare scurs fără ecou și talent a celor patru indivizi în spectrul minoritar, cu urmări catastrofale și consecință nefastă.

Niciodată nu a existat în istoria românilor o explozie și varietate de lideri autoimpuși, incompetenți și manipulatori în toate sferele vieții, care nu reprezintă pe nimeni, dar sunt subordonați partidelor politice sârbești.

Lucrarea mea se înscrie într-un curent mai larg de conturare a identității românești în aproape toate domeniile științei și de o ușoară obsesie a rădăcinilor. Pentru atingerea obiectivului propus, acela de a realiza o imagine cât mai completă și complexă a vieții culturale din Voivodina, abordez fenomenul dintr-o perspectivă interdisciplinară, căutând dovezi ale existenței sau persistenței acestuia în cele mai diverse segmente ale culturii și civilizației tradiționale, de la obiceiuri și tradiții, până la mișcarea corală țărănească, lăutarii și tarafurile de altădată, ansamblurile și formațiile artistice sau portul popular. Structurată în patru capitole distincte, flancate de argument și concluzii, fonduri arhivistice consultate și a revistelor românești din Voivodina, conține elemente

cuprindere, prin structură, oferă deschideri către noi teme de cercetare sectorială de istorie și sociologie a culturii. O altă realizare semnificativă este editarea și publicarea cărții "Societățile cultural-artistice românești din Serbia 1945-1962" la Editura "Presa Universitară Clujeană" din Cluj-Napoca.

- O ultimă inevitabilă întrebare. Planurile și proiectele de viitor în context minoritar și personal?

- În primul rând, sper să intru în învățământul superior în limba română din Serbia, respectiv instituțiile culturale românești în baza pregătirii profesionale și competenței care vizează cercetarea, afirmarea și direcțiile de acțiune ale unei strategii, compa-

tibile cu acțiunea de preservare și chiar întărire și dezvoltare a caracteristicilor identitare comunitare. Eforturile mele amplificate în țeluri vizează contribuția la imaginea reală, autentică românească existențială în topul supremațiilor și prezentarea realităților, când este vorba de patrimoniul cultural, uman și politic românesc în Serbia.

Am toată convingerea că Guvernul României – Departamentul pentru Români de Pretutindeni din cadrul Ministerului Afacerilor Externe va sprijini apariția revistei "Glasul Cerbiciei" și "Românii Independenți din Serbia", respectiv mediul asociativ civic românesc din Serbia, (Comunitatea Românilor din Serbia) care deocamdată paradoxal nu beneficiază de nici un sprijin și riscă să dispară, cel mai vechi și promițător brand al românilor din Serbia cu tradiție marcantă.

Societatea civică nu este decât simbolic sprijinită, iar pe altă parte *Consiliul Național Român* (CPE "Libertatea" și *Institutul Cultural al Românilor din Voivodina* – fondator fiind CNR) beneficiază de un buget anual de aproape un milion (1.000.000) de euro, asigurat de stat. Câte mijloace financiare s-au distribuit localităților românești, respectiv mediului asociativ în cei trei ani de guvernare a actualei majorități din Consiliului Național Român este discutabil. Aici contează poziția și opinia fiecărui român la viitoarele alegeri.

Se impune minorității centralizarea artificială a Zrenianinului fără conținut, unde numărul românilor este de două cifre, iar Vârșețul (Alibunarul), care după ultimul recensământ reprezintă cea mai mare concentrație de etnici români, centrul ABSOLUT al românilor din toate timpurile se evită și ignoră cu orice preț și constant. De ce?

Adevăr și paradox, dar asta este imaginea românească la ora actuală, menținută, prezentată și selectată segmental fără fond și suport real, doar forma se acoperă în continuare. Proiectul "Proiectelor", pentru toți românii din Serbia, pentru corpul diplomatic și România rămâne și este cunoașterea și gestionarea realităților (relațiilor) românești în Serbia, care deocamdată este în faza incipientă la capitolul introductiv, dar totuși se mișcă cu talent.

- Vă mulțumim pentru acordarea interviului, mult succes și realizări. ◀

Soluționare provizorie

Strada: Millenium bb
26300 Vârșeț

Noul sediu temporal al Comunității Românilor din Serbia

La Vârșeț, în incinta Centrului sportiv și de afaceri "Millenium", primăria orașului Vârșeț a pus la dispoziția Comunității un nou sediu temporal pentru funcționarea celei mai vechi și reprezentative organizații românești din Serbia – Comunitatea Românilor din Serbia (CRS).

Noul sediu provizoriu al CRS va fi folosit în sprijinul și folosul tuturor românilor din Serbia, înscrierea și depunerea dosarelor etnicilor români pentru înscrierea la studii universitare și postuniversitare în România, tabere pentru tinerii, sprijinirea și logistica necesară în realizarea programului și platformei de activitate, adică realizarea scopului și obiectivelor propuse de cea mai veche organizație din fosta Iugoslavie.

Sediul provizoriu va desfășura zilnic activități de relații cu publicul, în folosul și pentru comunitatea românească din Serbia. În această ordine de idei, înscrierea studenților etnici români la studii universitare în România în anul 2012 s-a făcut fără taxă, respectiv gratuit, conform metodologiei, legislației și prevederilor Statului Român, sprijin și logistică permanentă.

Indiferent de blocajul și încăpăținarea fostului lider, Comunitatea Românilor din Serbia redevine organizația românilor pentru români, își continuă activitatea pe bariadele românismului în direcția păstrării identității și spiritualității.

Învățământ

Scrie:

Maria Pâslaru

Asociația Învățătorilor Vârșețeni (AÎV) este fondată la 5 octombrie 2006 la Adunarea constitutivă. Fondatorul și totodată primul președinte a acestei organizații, în primul an de existență a fost învățătoarea Tatjana Josin – Moise. În primul an de activitate, asociația avea 120 de cadre didactice din zece școli generale și o școală medie. Începând cu anul 2007, funcția de președinte este exercitată de Maria Seleși de la Ș. G. "Olga Petrov Radišić" din Vârșeț, până în prezent.

Scopul înființării are drept obiectiv avansarea și formarea profesională prin diversitatea conținutului educativ-instructiv, colaborarea reciprocă, schimbul de experiență și dezvoltarea relațiilor de colegialitate.

Asociația Învățătorilor Vârșețeni este membru al Asociației Învățătorilor Voivodinei și membru al Uniunii Învățătorilor din Republica Serbia, organizația centrală a învățătorilor. În cei șase ani de bogată activitate, numărul membrilor s-a ridicat la circa 100 din zece școli generale și dintr-o instituție pentru instruirea elevilor cu nevoi speciale. Astfel, cinci școli sunt din mediul urban și cinci din mediul rural. În rândul AÎV sunt cadre didactice care predau în limba română în școlile din localitățile Mesici, Straja, Iablanka, Sălcița, Coștei, Jamul Mic și Vârșeț. Activitatea este voluntară – în dependență de afinitățile, posibilitățile și condițiile de mediu în care se desfășoară munca propriu-zisă. Asociația este finanțată din cotizație în general cu sprijinul autoguvernării locale, dar duce lipsa sediului propriu, unde cadrele didactice să-și desfășoare activitățile. În aceste condiții activitățile se desfășoară în instituțiile școlare.

Reuniunea învățătorilor, vârșețenii

Asociația Învățătorilor Vârșețeni

Activitățile asociației se pot clasifica în două grupe:

a) Activități în cadrul perfecționării profesionale a cadrelor didactice;

b) Activitățile cadrelor didactice cu elevii;

Ideea călăuzitoare în faza incipientă a asociației a fost primordial concepută pe îmbunătățirea informării și perfecționării profesionale a învățătorilor. Cadrele didactice prezintă interes deosebit pentru astfel de provocări.

În intervalul parcurs, membrii asociației participă la "Adunarea Învățătorilor" și "Întrevederile de iarnă ale învățătorilor", două mari manifestări la nivel de țară. De regulă, sunt prezenți la Conferința Internațională a Învățătorilor de la Novi Sad (deja tradițională), precum și la "Congresul Învățătorilor din România", organizat de Asociația AGIRo, președinte Viorel Dolha. Paralel s-au organizat seminarii și conferințe la Vârșeț, dar participa activ la cursuri de perfecționare și conferințele organizate în diferite centre din

Serbia. În această ordine de idei s-a intensificat colaborarea dascălilor din diferite școli. Pregătirea și perfecționarea învățătorilor prin intermediul asociației AÎV constant se mărește.

Asociația Învățătorilor Vârșețeni anual își ține Adunarea asociației la care participă toți membrii, se analizează și dezbate activitatea, realizările, se adoptă raportul financiar și planifică activitatea pe viitor. În perioada recentă, asociația a devenit cunoscută atât în mediul asociativ, local și regional, fiind prezentă permanent în mass-media, au fost semnate câteva protocoale de colaborare cu organizații similare din țară și străinătate etc.

Asociația Învățătorilor Vârșețeni are o însemnătate deosebită pentru toate cadrele didactice, dar și pentru cele care își desfășoară procesul educativ-instructiv în limba română, diversitatea activităților, iar dezideratul principal rămâne creșterea numărului membrilor și extinderea activităților. <

Manifestări

Reprezentanții "Comunității Românilor din Serbia" și "Românilor Independenți din Serbia" au participat la manifestările aniversale din Arad

200 de ani de la înființarea Preparandiei din Arad

Scrie:

Marin Gașpăr

Școala Preparandială din Arad, azi Liceul pedagogic "Dimitrie Țichindeal" a fost prima școală din spațiul românesc care pregătea învățători pentru ridicarea nivelului cultural din așezările românești. Aniversarea a 200 de ani de la înființarea Preparandiei din Arad (1812) a prilejuit numeroase manifestări și evenimente adiacente excepționale.

Manifestările aniversale au debutat joi, 15 noiembrie la Catedrala Ortodoxă Română cu un Te Deum și recepția oficială oferită de Gheorghe Falcă, primarul Municipiului Arad, încheindu-se sâmbătă la Palatul Cultural din Arad care a găzduit sesiunea plenară cu prilejul a două secole de la înființarea (15 noiembrie 1812) la Arad celei dintâi școli de dascăli din România și a doua din Europa.

Stevan Mihailov, președintele Comunității Românilor din Serbia și dr. Dorinel Stan, președintele Românilor Independenți din Serbia

Manifestările au fost onorate de prezența ministrului Educației, Cercetării și Tineretului, Ecaterina Andronescu, Înalț Prea Sfințitul Timotei, Arhiepiscop al Aradului, Prea Sfințitul Siluan, Episcop al BOR din Ungaria, cunoscuta poetă Carolina Ilica, prof. Univ. Dr. Lizica Mihuț, prof. Univ. Dr. Aurel Ardelean, Viorel Dolha, președintele AGIRO, reprezentanți ai comunităților istorice din jurul României, Stevan Mihailov, președintele Comunității Românilor din Serbia, dr. Dorinel Stan, președintele Românilor Independenți din Serbia și vicepreședintele CRS, Aleksandar Njagojević, președintele asociației studenților timocenii, dr. Mariana Marin din Moldova, șef fondator al revistei "Învățătorul modern", oaspeți din Ucraina, Albania, Transnistria, Ungaria și R. Moldova, reprezentanți ai autorităților publice locale și numeroși absolvenți ai acestui liceu.

Printre evenimentele care au marcat aniversarea era și inaugurarea Muzeului învățământului ardelean, dezvelirea bustului prof. Dr. Vasile Popeangă – fost director al școlii. Cei prezenți s-au bucurat de câteva vizite organizate la mănăstirile din Arad și împrejurime, dar și de vizionarea spectacolului omagial "Preparandia 200" la Teatrul de Stat "Ioan Slavici".

Reprezentanții Comunității Românilor din Serbia și Românilor Independenți din Serbia, Stevan Mihailov și dr. Dorinel Stan, prezenți la evenimentele dedicate împlinirii a 200 de ani de la înființarea primei școli pedagogice superioare în spațiul românesc au avut discuții cu Răzvan Ungureanu (fost prim ministru al României), Gheorghe Falcă, primarul Aradului, Ecaterina Andronescu, ministrul Educației, Cercetării și Tineretului, iar dr. Dorinel Stan a fost invitat la Info TV Arad în emisiunea "Drumul spre excelență", realizată de dr. Antoniu Martin. <

ROMÂNII DIN BISERICA ALBA ÎN EVENIMENTELE REVOLUȚIEI DE LA 1848/49

În perioada revoluției de la 1848/49 Biserica Albă avea circa 7.000 de locuitori, dintre care majoritatea germani /5.300 /, apoi sârbi /1.100 / și circa 600 români. Locuitorii români s-au ocupat cu agricultura, dar și cu comerțul și meșteșugurile. Pe la jumătatea secolului al XIX-lea din cele 158 de familii de români, cu agricultura s-au ocupat 56 procente, cu comerțul opt procente, iar cu meșteșurile 10 procente, circa 16 procente nu aveau ocupații permanente, iar un număr mic erau zibieri pe proprietățile germane.

Procesul de trezire națională la românii din Biserica Albă era în plină înflorire, purtătorii acestui proces erau comercianții. S-a intensificat litigiul privind folosirea limbii române în biserică, care era comună cu sârbii. Acest litigiu durează vreo 50 de ani. S-a stins un timp, în urma Decretului imperial din anul 1946, prin care s-a decis că tot a treia duminică să se admită românilor serviciul divin în biserică în limba română. Sârbii nu au fost mulțumiți și au așteptat momentul să încalce decizia imperială. În luna aprilie 1848 li s-a dat ocazia, căci majoritatea funcționarilor comunali au părăsit serviciul și comuna s-a aflat într-o stare haotică. În zilele de 17 și 18 aprilie sârbii au scos din biserică toate cărțile românești de rugăciuni și le-au trecut în sala de ședință a primăriei, cu toate că la început intenționau să le ardă. Se interzice preotului român Leontie Ivacicovici să intre în biserică.

În evenimentele revoluției de la 1848/49 românii s-au atașat germanilor din așezare, cu toate că aveau și mențineau legături strânse cu populația sârbească, prin căsătorii mixte și fiind de aceeași confesiune.

Strada principală la sfârșitul secolului al XIX-lea

În 19 și 20 august 1848 sârbii, sub comanda sublocotenentului Petar Debelić și a lui Stevan Kničanin atacă Biserica Albă. Atacurile au dat eșec, orașul fiind apărat de Franz Maderspah. Apărătorii principali erau locuitorii germani. Populația românească nu s-a poziționat în aceste lupte, cu toate că simpatia era de partea germană. În timpul acestor lupte și românii au suferit daune. Au fost incendiate edificii care aparțineau germanilor, dar și unele ale românilor din hotarul Bisericii Albe, dar și din oraș.

Atacul sârbilor din 19 și 20 august, a întâmpinat rezistență, în oraș fiind și sediul regimentului ilirico-bănățean. În ziua de 20 august au loc răzbunări asupra sârbilor, fără știrea comandantului Maderspah. Câțiva nemți împreună cu gardiști străini au scos pe sârbi din casele lor și i-au executat. Mai mulți sârbi /peste 40/ nevinovați și-au pierdut viața.

În 21 ianuarie 1849 unitățile corpului austro-ungar împreună cu armata sârbă au pătruns în Biserica Albă. În fața lor s-a retras: o parte însemnată a popu-

lației germane, dar și mai mulți români, în ținuturile miniere din Banatul românesc, în care au trăit germani. S-a format în oraș Comitetul districtual iliric, care a funcționat mai mult de trei luni. Comitetul s-a angajat pentru aprovizionarea corpului austro-ungar și a armatei sârbe. Totodată s-a întreprins cercetări cu privire la locuitorii germani și români care au fost învinuiți de crime săvârșite în 19 august 1848. Dintre români au fost arestați frații Radulovici, Vasile și Grigore, comercianți și T. Ciama, împreună cu Karl Stiz. Arestarea acestora a avut loc în 19 februarie 1849. La locuințele lor s-a făcut percheziție, prăvăliile lor au fost închise și sigilate. Despre motivele arestării lor nimeni nu a înștiințat Magistratul. Persoanele amintite au fost acuzate că au participat în sesiunea de executare a ilirilor /sârbilor/ în ziua de 19 august 1848. Comitetul districtual a mai arestat încă 30 de persoane, majoritatea nemți, dar erau și câțiva români.

Frații Radulovici, Vasile și Grigore, posedau prăvălie de textil și

magazin de mărfuri. În curte aveau și fabrică de mătăsuri. Satele românești la răsărit de oraș gravitau spre prăvăliile lor și frații au acumulat mijloace enorme de bani.

În preajma revoluției și în timpul acestui eveniment, Vasile Radulovici devenise tribunul și conducătorul poporului român din oraș și împrejurimi. Pe spesele sale a trimis tineri români la studii în Timișoara, care după absolvire au ocupat posturi de dascăli în localitățile românești. În litigiul bisericesc Radulovici a sprijinit pe protopopul Leontie Ivacicovici. A donat pământ pentru partea românească a cimitirului ortodox. A susținut lupta pentru recunoașterea dreptului la folosirea bisericii comune cu sârbii și a donat pentru construirea bisericii românești suma de 12,000 florinți /construirea bisericii a costat 15.000 florinți/.

Comitetul districtual sârbo-ilir l-a acuzat pe Vasile că împreună cu fratele său Grigore – „a comis crimă față de Maiestatea Sa, precum și împotriva sârbilor și anume cu bani și cuvinte înjositoare, că a colaborat cu armata maghiară și a comis și alte contravenții”.

Magistratul a luat apărarea acuzațiilor, comunicând Timișoarei că Vasile Radulovici încă la înce-

putul lunii august a părăsit Biserica Albă, iar Toma Ciama și învățătorul Stiz, în zilele acelea de 19 august, împreună cu mulți germani și români, au părăsit orașul refugindu-se spre Oravița, încât nu puteau să participe la executarea ilirilor /sârbilor/ de către gardistii maghiari.

Tribunalul de război din Timișoara a cerut lămuriri cu privire la învinuirea fraților Radulovici. Magistratul a răspuns că nu are cunoștință că frații Radulovici ar fi fost împotriva Maiestății Sale sau a sârbilor, că s-ar fi atașat armatei maghiare sau că ar fi săvârșit alte contravenții. Magistratul a dat propunere de încetare a procedurii și de eliberare a celor arestați.

Sofronie Giurculescu, cizmar, a înaintat reclamație că membrii Comitetului districtual i-au răpit 28 florinți și obiecte prețioase.

Armata sârbă s-a reținut puțin timp în Biserica Albă, căci la începutul lunii mai 1849 părăsește Biserica Albă, fără rezistență, ungurii își restabilesc puterea /în 8 mai/, însă autoritatea ungară a fost de scurtă durată, căci în 17 mai 1849 austriecii ocupă Biserica Albă.

După revoluția de la 1848 Biserica Alba a rămas și în continuare centru a peste 50 de co-

Magazinul lui Nicola Panescu din Biserica Albă

mune, care aparțineau Regimentului XIV iliro-bănățean. În trecut conducerea acestui teritoriu era în competența autorităților militare grănicerești. Iar apoi, pe acest teritoriu s-a instalat autoritatea civilă sub care se găsea și Biserica Albă.

Să amintim că în anul revoluției de la 1848 românii cer recunoașterea independenței, în primul rând al bisericii române. La Adunarea din luna mai 1648 la Sremski Karlovci a fost recunoscută independența națiunii „vlahhe” /române/ în Banat.

Dr Gligor Popi

Nera - Râul de graniță

Nera izvorăște din Munții Semenic, în estul Banatului, la sud de orașul Reșița, în teritoriul comunei Prigor județul Caraș-Severin, fiind formată la confluența a două brațe Nergana și Nerganița. Curge drept spre sud de la vârful Piatra Goznei, de unde izvorăște. La satul Borlovenii Vechi, se întoarce către sud-vest, primind ca afluent principal pe Prigor apoi pe Rudăria, și trecând pe lângă numeroase sate, printre care Patas, Prilipeț, Dalboșeț și Moceris, până ce ajunge la Șopotu Nou unde se întoarce către nord-vest, intrând în Cheile Nerei. Trece apoi pe lângă satele Sasca Română, Sasca Montană, Slatina-Nera, Bogodint și Naidăș de unde devine râu de graniță între România și Serbia, pentru 21,9 km.

În secțiunea de graniță, Nera curge prin depresiunea Biserica Albă. Printre așezările de pe malul ei se numără Lescovița, Zlatița și Socol pe malul româ-

nesc, în timp ce pe cel sârb există un singur sat situat chiar pe râu, Kusić, mai multe așezări aflându-se în vecinătatea apei: Kaluđerovo, orașul Biserica Albă, Vračev Gaj și Banatska Palanka. La Vračev Gaj, râul se întoarce către sud și se varsă în Dunăre, în apropiere de satul Stara Palanka.

În ultima secțiune, are 20-40 m lățime, adâncime variabilă, și, cum albia e formată în principal din pietrișuri, formează limanuri cu ape tulburi. Gura de vărsare este o destinație populară printre amatorii de pescuit.

Nera drenează o suprafață de 1.240 km², aparținând bazinului hidrografic al Dunării, și nu este navigabilă.

Noutăți editoriale

O LUCRARE ȘTIINȚIFICĂ VALOROASĂ

"Societățile cultural-artistice românești din Voivodina (1945-1962)"

elaborate de Dr Dorinel Stan, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2012, 236 pagini. Referenți științifici: Prof. Univ. Dr. Ioan Viorel Boldureanu, prof. Univ. Dr. Ionel Funeriu, prof. Univ. Dr. Otilia Hedeșan și prof. Univ. dr. Ilie Moise

Scrie:

Prof. Univ. Dr. Ioan Viorel Boldureanu

Cartea de debut a dr Dorinel Stan are meritul de a oferi premise detaliate prin aceea că este larg exemplificativă aducând și sistematizând elementele esențiale din experiența fiecărei societăți cultural-artistice din Voivodina – totul contextualizat corespunzător în cadrul legislativ-juridic, istoric, etno-cultural și de sociologie rurală comunitară.

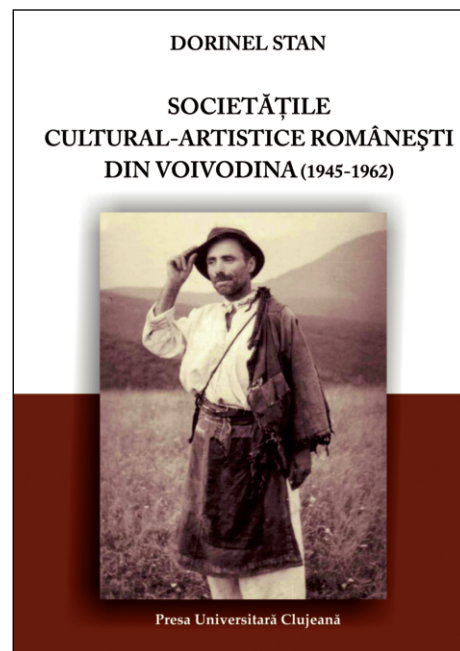
Într-un Cuprins organizat pe trei secțiuni (I Cadrul legislativ și contextul istoric și etnocultural de dezvoltare comunitară în Voivodina postbelică: II Structuri instituționale (guvernamentale și comunitare) de activitate cultural-instructivă în Voivodina: III Forme și modalități de manifestare creativă în societățile cultural-artistice din Voivodina), autorul consacră ultimul capitol (al patrulea) din ultima secțiune unei ample prezentări (de factură micro-monografică) Istoricul societăților cultural-artistice românești din Voivodina existente în perioada 1945-1962, ceea ce întărește, confirmă și amplifică o trăsătură importantă a lucrării științifice, anume de a fi o importantă sinteză de istorie culturală regională. Ceea ce reprezintă o contribuție importantă este faptul că, devenind formal mai ușor accesibilă prin punerea în acțiune a unei fațete a principiului caracterului de clasă a culturii și anume cul-

turalizarea maselor, s-a încurajat un anume proletcultism concretizat printr-un nivel valoric scăzut al "culturii de masă", însă și în această privință, aspectul negativ în sine al nivelului valoric scăzut a fost în bună parte compensat printr-o diversitate polimorfă și prin forme multiple ale culturii din acea perioadă.

În cele ce urmează, vom trece în revistă succint principalele aspecte ale articulării structural-ideatice a cărții.

- Cadrul legislativ-juridic și reforma culturală de sus în jos ca reflex al transformării prin revoluția culturală: Ca problemă de cadru istorico-legislativ, studiul de istorie culturală evidențiază un aspect de continuitate surprinzând inclusiv dinamica accentuată a perpetuării societăților cultural-

artistice din perioada interbelică. Potrivit principiilor transformărilor revoluționare de sus în jos, încă în anul 1945 se înființează *Uniunea Culturală a Românilor*, începându-se astfel organizarea activității culturale, comitetele culturale locale sunt subordonate comitetelor populare. Aceasta și-a găsit locul firesc și a rămas în structurile organizatorice care au luat ființă în deceniul următor, structuri ierarhice precum: *Consiliul Cultural al Românilor*, *Uniunea*

Societăților Culturale din Voivodina – Secția pentru Români, în sfârșit, la vârful ierarhiei, *Asociația Culturală a Serbiei*, înființată în mai 1956.

Important este faptul că în anii următori, în sens integrator al ierarhiei schițate mai sus, se creează structuri instituționale (guvernamentale și comunitare) în Voivodina: *Universități populare și muncitorești*, *Biblioteca populară*, *Formațiunea populară - fanfara*, *Corul*, *Secția de folclor*, *Orchestra de muzică populară*, *Secția de*

Această valoroasă lucrare științifică, prin aria de cuprindere, prin structură, dar mai ales prin bază documentară oferă deschideri către noi teme de cercetare sectorială de istorie și sociologie a culturii privind mișcarea teatrală românească de amatori din Voivodina, viața editorială și publicistica românească, și tot astfel, celelalte instituții și formațiuni

dramă, *Teatrul Popular Românesc din Vârșeț*, pe care autorul le descrie documentat și analitic, prezentând concret alcătuirea și conținuturile lor repertoriale.

Se deschide astfel firesc secțiunea a III-a lucrării, *Forme și modalități de manifestare creativă în Societățile cultural-artistice românești din Voivodina – Serbările populare românești și jubileele societăților cultural-artistice*, *Trecerile în revistă și inițierea Marelui Festival de Muzică și Folclor*

al Românilor din Voivodina, pentru a finaliza cercetarea prin prezentarea micro-monografică a istoricului societăților cultural-artistice românești din Voivodina în perioada 1945-1962.

Statul socialist federativ iugoslav, chiar și în prima etapă, care, în linii generale, coincide cu perioada de referință a studiului, a fost un model atipic sub aspectul trăsăturilor esențiale care definesc statele socialiste – dominate exclusiv de raporturile de putere generate de supremația regimurilor politice ale partidului unic. În cazul Iugoslaviei (și cu atât mai mult în cazul Voivodinei), coordonatele politicilor culturale statale au fost supuse unui sistem complicat și complex de filtre și re-direcționări, de o infrastructură culturală și de un nivel de civilizație relativ ridicate. Cultura generată și promovată de societățile cultural-artistice (inclusiv și mai ales instituțiile, cadrul instituțional special create din interiorul acestei culturi) comportă câteva particularități evidențiate în carte în existența lor empirică dar și sistemică. Creatorii, purtătorii și promotorii acestui tip de "produse culturale" se numesc pe ei însuși, potrivit tipului de cultură creat și raporturilor lor cu întreaga sferă a culturii, drept *diletanți* sau *amatori*, firește fără să subînțeleagă nicio notă peiorativă în acești termeni. Observăm, însă, că nivelul generat și susținut de societățile cultural-artistice este mai apropiat de ceea ce reprezintă cultura comunitară rurală "etnografică", sătească și tradițională, reprezentând pentru creatorii ei și pentru mediul lor o referențialitate culturală aproape exclusivă. Societățile culturale, fără a fi profesioniste, care îi reunesc pe "creatorii-amatori" (diletanți sub aspectul socio-cultural, nu neapărat sub cel al talentului, cultivării și dezvoltării abilității și virtuozității creative) au în geneza lor o componentă etatică (adică exterioară, ce ține de autoritatea statal-guvernamentală, autoritar-comunistă) semnificativ mai mare, mai com-

plexă și mai puternică, mai ales în Iugoslavia anilor 1945-1962.

Realitatea culturală secvențială reprezentată de "producția culturală" a societăților cultural-artistice s-ar încadra (chiar dacă parțial) modelului educațional statal-birocratic de politică culturală prin care se consacră supremația statului care, prin intermediul aparatului său, controlează întreaga sferă a culturii.

Sfârșitul perioadei de referință, anul 1962, este reperul temporal care aduce atenuarea formelor agresive și imperative de impunere a transformărilor radicale ce decurg din pseudoprincipiile luptei de clasă și ale caracterului de clasă al culturii, precum și o sensibilă liberalizare economică. În sprijinul marcării anului 1962 ca dată semnificativă în delimitarea cronologică a domeniului de referință pentru cercetare se evocă legea de amnistie adoptată și aprobată de către Parlamentul iugoslav (Adunarea Națională Federală) prin care aproximativ 150.000 de persoane sunt scoase de sub urmărire penală. Ca urmare și a acestui fapt, în deceniul 1960-1970 crește la peste 50% proporția activiștilor culturali în organele de autoconducere a instituțiilor culturale integrate în consiliile populare ale comunităților sociale.

Această valoroasă lucrare științifică, prin aria de cuprindere, prin structură, dar mai ales prin bază documentară oferă deschideri către noi teme de cercetare sectorială de istorie și sociologie a culturii privind mișcarea teatrală românească de amatori din Voivodina, viața editorială și publicistică românească, și tot astfel, celelalte instituții și formațiuni (coruri și fanfare, universități populare și școli de artă, cenacluri, biblioteci populare etc.)

Cartea dr Dorinel Stan reprezintă o utilă și interesantă lucrare științifică privind elementele de specialitate ale culturii tradiționale din Voivodina văzută în context zonal și chiar european. ◁

APEL PUBLIC

Comunitatea Românilor din Serbia, cea mai importantă, influentă și numerică asociație social-culturală a minorității naționale române din Serbia, face APEL public către Guvernul României, Ministerul Afacerilor Externe, Președenția României, Departamentul pentru Românii de Pretutindeni și instituțiile românești, pentru a găsi soluții viabile de a salva societatea civică românească din Serbia (Comunitatea Românilor din Serbia) care se găsește sub sechestru, iar în termen de 30 de zile urmează inițierea procedurii de faliment și efectiv lichidarea (ștergerea) celei mai vechi organizații românești din fosta Iugoslavie, conform cadrului legislativ al statului în care trăim. Un adevăr care doare.

Având în vedere blocarea conturilor și datoriile Comunității Românilor din Serbia, săvârșite de fostul președinte iresponsabil și moștenite de noua conducere, care timp de trei ani prin eforturi constante a reușit să dea curs activităților, autofinanțând din surse proprii și personale văpaia făcliei aprinse pentru a nu dispărea oaza românismului (două decenii) de vis, strădanie și nădejde, lăsând un gol imens și inrecuperabil la beneficiari, adică românii din Serbia.

Există o singură cale – un singur adevăr; Asigurarea mijloacelor financiare din partea Statului Român (Patria-Mamă) și salvarea Comunității, demnității, respectiv eforturilor noastre pentru a ne păstra identitatea și spiritualitatea, asigurându-se totodată continuitate.

Facem un ultim apel public pentru achitarea datoriilor în regim de urgență, însemnând salvarea Comunității Românilor din Serbia (CRS) și reluarea tuturor activităților, sau indiferență și ștergerea asociației de suflet a tuturor românilor din Serbia cu un gol colosal în mediul asociativ românesc din Serbia.

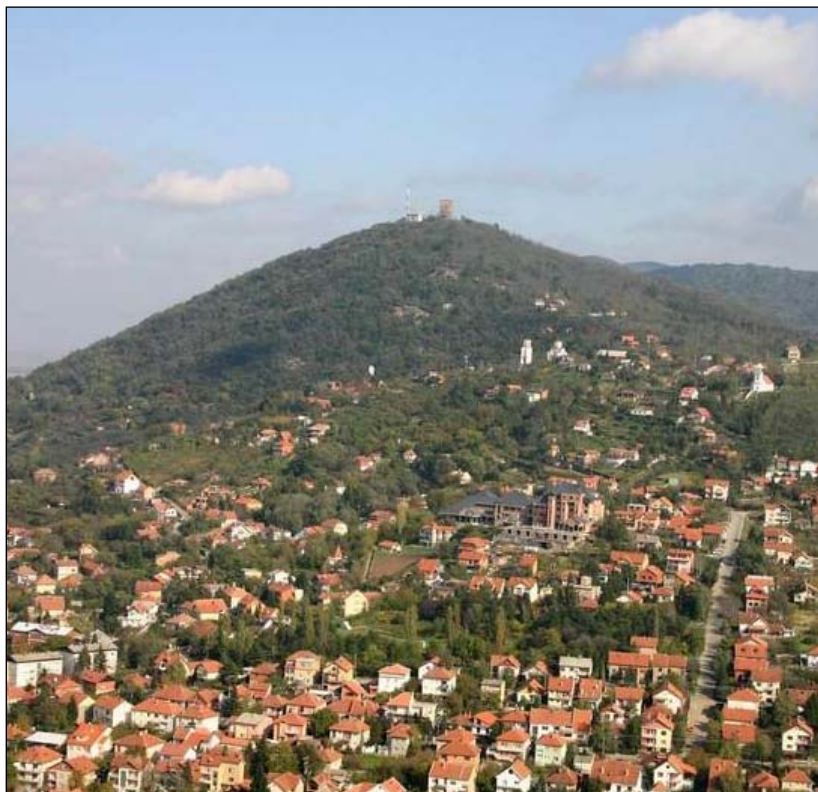
Indiferent de prejudecăți, Comunitatea Românilor din Serbia trebuie protejată pentru că este trecutul, prezentul și viitorul – istorie epocală în Balcani.

Stevan Mihailov,
președinte CRS

Localități marcante cu populație românească

Oaza Orașului de sub Culă

Vârșețul este situat în partea de Sud-Est a Voivodinei, supranumită
Capul Carpaților

Scrie:

Natalia Stan

Reprezintă o intersecție importantă a drumurilor, la o distanță de 84 de kilometri depărtare de Belgrad, și 13 kilometri de frontiera cu România, respectiv 77 de kilometri de Timișoara, sediu administrativ al României de Vest, fiind legat cu drumuri principale de Zrenianin, Novi Sad și Biserica Albă. Comuna Vârșeț constituie 6 comunități locale urbane și 23 de comunități locale.

Dealurile Vârșețului sunt cele mai vechi dealuri din Câmpia Panonică, al cărui vârf este înalt de 641 de metri, cel mai înalt din Voivodina. Suprafața totală acoperită cu păduri depășește 6.434 de hectare.¹ Aerul de pe deal și zona apropiată este identic cu cel din stațiunile balneare, iar din anul 2005 sunt protejate ca bun natural, respectiv zonă cu caracteristici de excepție, cu măsuri aparte care includ trei zone de protecție. Dealurile Vârșețului au o caracteristică geo-morfologică aparte și dispun de valori geo-diversificate, precum sunt multimpletele specii de plante și animale care contribuie la aceasta. În mare măsură la acest fapt contribuie așa

numitele zone: Mali și Veliki Rit, care contribuie ca spectrul speciilor să fie atât de diversificat.

O parte a teritoriului Comunei Vârșeț îl ocupă rezervatul natural Dunele Deliblății, iar din anul 2006 și pădurea din apropierea morii din Straja, care obține statutul de zonă protejată, având în vedere că este proclamată de monument - bun natural, care poartă denumirea - "Straja", ca și localitatea lângă care se găsește.

Dealurile Vârșețului sunt acoperite cu păduri, livezi și pământ nefertil. Pădurile acoperă o suprafață de 4.623,08 de hectare, culturile silvice 176,73 de hectare, iar livezile și restul pământului constituie 799,64 de hectare, în timp ce pământul nefertil reprezintă 90.99 de hectare.²

Dealurile Vârșețului, prin înfățișarea lor complet independentă reprezintă cea mai interesantă unitate geomorfologică. Dealurile reprezintă partea cea mai de vest a masivului macedoneano-sârbesc. Se întind la Est de Vârșeț, formând o coroană care este graniță naturală cu România.

Din aspect litologic, componența Dealurilor Vârșețului este compusă din stânci care provin din perioada paleozoică, care sunt interpătrunse de stânci de granit. Dealurile Vârșețului sunt extinse pe direcția Nord-Vest-Sud-Est, pentru ca la vârful

Lisičija glava să se extindă în direcția Sud-Est. Pe profilul extingerii sale, Dealurile Vârșețului au patru vârfuri pronunțate:

Cula Vârșețului (399 m), *Vârful Vârșețului* (488m), *Vârful Guduriței* (641m) și *Vârful de jos Vârșciorul* (463m) Vârfurile sunt despărțite între ele prin depesiuni și văi, printre care amintim: *Prevala* (380m) *Kulmea Mare* (389m), *Korkan* (300m).

Aceste vârfuri și coline, conform componenței litologice, sunt identice cu ale munților. Dealurile Vârșețului au un profil asimetric diagonal. Părțile din Nord sunt mai abrupte în comparație cu cele din Sud. Întreaga împrejurime a Dealurilor Vârșețului o reprezintă produsele deluviene.

Pe Dealurile Vârșețului au fost identificate 92 de specii de plante dintre care 59 sunt specii de copaci, 65 plante medicinale, 69 sunt specii rare, 35 sunt specii protejate (copaci, arbuști), 42 sunt specii de plante de livadă protejate, care sunt sistematizate în 15 asociații de vegetații reale, dintre care 10 sunt asociații de păduri. Dintre ciuperci, pe dealuri se găsesc 60 de specii, iar apariția și numărul acestora depinde în mare măsură de condițiile meteorologice. Printre aceste specii, 23 sunt ciuperci comestibile, iar 12 sunt otrăvitoare. Până în prezent

au fost găsite și 6 specii de bureți, dintre care una este foarte otrăvitoare, ea este cunoscută sub denumirea de "buretele lupului". Când este vorba de insecte au fost identificate 19 specii foarte interesante și importante. Reprezentanți ai ihtiofaunei pe Dealurile Vârșețului practic nici nu există, cu excepția Pârului Mesici, care este sărac în ceea ce privesc speciile, și care este specific în cursul superior, prin legăturile sale cu afluenții lui, dat fiindcă în cursul central nu are reprezentanți, iar în cursul inferior se pot întâlni 7 specii.

Dintre reptile, se întâlnesc tritoni, șarpele de apă pistriț, 8 specii de broaște, și, se așteaptă majorarea numărului acestora deoarece se îmbunătățesc condițiile de viață a acestora în zona de pe Deal. Păsările sunt reprezentate prin 190 de specii, 54 de specii de păsări nemigratoare, 81 de specii de păsări migratoare, 36 de specii care sosec iarna, 6 specii care sunt în treacăt prin această zonă și alte 13 specii rare care poposesc - sunt oaspeți doar în perioada de iarnă. Dintre mamifere foarte des sunt întâlniți mistreții, căprioarele, bursucu, vulpea, dihonii...³

Dealurile Vârșețului au fost puse în anul 1983 sub protecția statului drept Parc Regional Natural pe o suprafață de 3.100 de hectare, în cadrul căruia au fost determinate zonele menite și prescrise măsuri de protejare. Gestionarea acestui Parc al Naturii a fost încredințat Ocolului Silvic "Banat" din Panciova. Prin revizia Statului privind protejarea Dealurilor Vârșețului în anul 2005, dealurile au obținut statusul de zonă protejată cu caracteristici naturale excepționale. În ultimi ani se depun efort pentru avansarea și transpunerea în viață a programelor de protejare pentru menținerea și avansarea acestei zone, totul în direcția dezvoltării potențialului ecoturistic.⁴ ◁

Literatura:

1. Pekanović dr. Verica, "Vegetația pădurilor de pe Dealurile Vârșețului", Matica Srpska, Novi Sad
2. Mrđa Dušan, "Pădurile Dealurilor Vârșețului"
3. Jovan Rašajski, "Păsările Banatului", Muzeul orașului Vârșeț
4. Sučević Predrag, "Lumea vie a Dealurilor Vârșețului", Vârșeț

Foileton: Pe urmele românității II

Meglenoromânii din Banatul de Sud

Printre numeroasele comunități etnice din Banat care trăiesc de secole întregi în această parte a Europei (zonă specifică după faptul că aici s-au așezat apartenenți ai diferitor etnii), se numără și cele „ascunse”. Aceste comunități etnice au fost cercetate de un număr mic de specialiști și majoritatea locuitorilor nu știu nimic despre ele. Prin procesul de democratizare a acestei părți a continentului european au fost introduse noi standarde referitoare la păstrarea patrimoniului comunităților etnice, adoptarea regulilor juridice cu privire la protecția comunităților etnice, purtarea unui dialog intercultural în mediile multietnice. Multilingvismul a devenit „simbolul central al Europei” și de aceea au fost inițiate varii activități care au avut ca scop păstrarea limbilor pe cale de dispariție și promovarea comunităților etnice mai mici.

Scrie:

Svetlana NIKOLIN și Valentin MIC

Familia noastră se număra printre cele mai bogate familii din sat. Locul unde se afla pământul se numește Kota. Aci zăpada nu cade aproape niciodată. Iarna la Huma zăpada are înălțimea de câțiva metri, iar la Kota nu există deloc.

Am avut cca 250 de capete de ovine și caprine. Am avut și catâri, cai, măgari și două perechi de boi. Toate au dispărut în timpul Războiului al Doilea Mondial.

Numele de familie al bunicăi Jana a fost Petković, schimbat în Petkovski. A avut două surori și un frate. Surorile ei au murit înainte de cel de-al Doilea Război Mondial. Fratele a coborât la Djevdjelija. La Huma n-a rămas nimeni.

(M.P.: Unde trăiesc acum urmașii lor?)

La Djevdjelija trăiesc copiii bunicului Nikola din Iabuca (bunicul fratelui Mihajlo).

Božin Proševski a murit demult.

Tane și Jovan Proševski, la fel, au murit.

Katica s-a căsătorit cu un muntenegrean și nu știu dacă trăiesc la Skopje sau la Djevdjelija.

Avram Proševski a murit în anul 1941. A avut două fiice: pe Marika și pe Zlata și pe fiul Atanas, care a murit în anul 1957, în timp ce și-a făcut armata. A căzut din barcă și s-a înecat.

Zlata are două fiice și pe fiul Prošu Točva, care trăiesc la Djevdjelija.

GDURICA II (CUTRIȚ)

(Convorbire purtată cu Blagoje Djošević, născut în 15 decembrie 1924, la Huma și cu soția sa, Kristina,

Ristena, Božinović, mai târziu Božinovski, căsătorită Djošević, mai târziu Djoševski; născută în anul 1925 la Huma)

Blagoje și Ristena vorbesc între ei în limba „valahă”, întrebându-se frecvent cuvinte de origine slavă.

Ristena: „Numele l-am primit după bunica mea Ristena. Tatăl meu s-a numit Božin, iar mama Proika Božinović. Mai târziu numele de familie a fost schimbat în Božinovski.

Părinții lui Blagoje erau Petar și Mitra. Pe vremea bulgarilor numele de familie Djošević, a devenit Gošev, iar după cel de-al Doilea Război Mondial a fost schimbat în Djoševski.

Amândoi suntem din Huma și acolo am mers la școală. Pe atunci erau doar patru clase. Nimic mai mult. Școala era în limba sârbă. Numele de familie ne-au fost sârbești, cu sufixul -ić.

(S.N. - Svetlana Nikolin): Ce amintiri aveți din copilăria sau tinerețea d-voastră petrecută la Huma?)

Blagoje: Familia mea era înstărită. Se vorbea că aveam multe animale. În timpul Primului Război Mondial mergeam pe jos cu animalele din Huma până la Aleksinac, iar apoi ne întorceam. Aveam 4 catâri, un cal, peste 300 de capre, circa 100 de oi, doi boi, o vacă... Fiecare gospodărie producea brânză.

(S.N.: Făceați și cașcaval?)

Nu făceam cașcaval. Doar brânză albă, țare și sărată, care se împacheta în cutii metalice. Întreaga cantitate se exporta în Anglia.

Familia mea se ocupa foarte mult și cu apicultura. Aveam stupi, pe care sârbii le numesc „trmke”, împletite precum cupele din nuiele, care erau lipite. Poate că erau 18 sau mai multe.

Se făcea și rachiu de prune, gutuie, mai puțin din struguri. Puțini locuitori făceau vin. Mai mulți produceau rachiu."

Ristena: Brânză făceau toți, iar cineva se ducea la Karkačani, unde făceau cașcaval.

(S.N.: Vă referiți la Karakačne?)

„Da, da, la ei. La Karkačani. La Dojran veneau cu oi negre unii valahii, care aveau numele de familie Karkačani.

Ai noștri făceau postav din păr de capră, dar nu l-au țesut, ci l-au netezat cu un tăvălug. Era tare și des. Nimic nu putea să pătrundă prin el, nici ploaia, nici zăpada, nici vântul... Din el se confecționau pantaloni care se încheiau cu copcii, pături, cuverturi... Nimic nu se vopsea, ci totul era natural. Așa cum era părul. Făceam și chilimuri.

(S.N.: Au ele dungii, elemente florale, figuri geometrice?)

„Nimic nu era vărgat. Totul era într-o singură culoare. Pe alocuri aveau dungii. Erau de culori închise, apoi gri, roșii și rareori exista vreo dungă albastră deschisă, albastră ca și cerul...

Rufele le puneam pe catări și le duceam la izvor să le spălăm, în locul unde era multă apă. Aici se afla o moară de apă și un izvor mare, care parcă țâșnea dintr-o stâncă. Curgea și o apă „puturoasă”, pe care oamenii au băut-o ca leac, însă această apă se afla cam departe de sat, pe un deal.

Nu s-a băut cafea, căci nu era, ci „divka” – un fel de surogat.

(S.N.: Când v-ați logodit cu Blagoje?)

Ristena : „Noi ne știam pe când eram copii. Părinții ne-au „promis unul altuia” încă pe când mergeam la școală. Când a plecat Blagoje cu partizanii și ne-au anunțat că a murit la Prilep, eu am purtat veșminte negre, deși încă nu eram logodită formal.”

Blagoje: „Am plecat cu partizanii în anul 1944. Când s-a terminat războiul, familia Ristenei din Huma s-a mutat la Gudurica. Dintre ai mei aici a venit doar fratele meu Mitar Djošević. Am fost logodiți 5 ani și după ce ne-am căsătorit am trăit mai întâi la Kumanovo, apoi la Prilep, așa cum cerea serviciul lui. După aceea ne-am mutat la Gudurica. Am cumpărat casă de la Comitetul Local. Mobilierul a rămas despachetat mult timp, fiindcă ne gândeam să ne întoarcem la Djevdjelija, la oraș, ca să nu trăim la sat, dar familia Ristenei deja era stabilită și nu doreau să plece de aci, așa că ne-au convins și pe noi am rămas în acest sat. Eu am avut o operație grea și medicii mi-au spus că am șanse mici să trăiesc, dar aerul de la Gudurica și atenția familiei m-au ajutat să ajung la vârsta de azi.”

Familia Ristenei are relații de rudenie cu familia Proševski. Sora tatălui Ristenei, Neda, s-a căsătorit cu Nikola Proševski, cu care a plecat la Iabuca în anul 1945. O parte din familia Božinovski a emigrat mai târziu în Suedia.

Ristena și Blagoje au doi copii. Fiul Pera trăiește

Kristina și Blagoje Djošević (Djoša)

la Belgrad, iar fiica Mira la Palić.

După cum își amintesc aceste două familii, Proševski și Djoševski din Gudurica, în sat au venit mai multe familii numeroase din Huma, cu câte șase, șapte sau zece copii. S-au stabilit cu toții într-o stradă, care după cel de-al Doilea Război Mondial se numea strada mareșalului Tolbuhin, fiindcă se credea că pe aci Zolbuhin a trecut cu armata sa venind din România. Mai târziu a primit denumirea Makedonska ulica, fiindcă toți locuitorii din această stradă au venit din Macedonia.

Familiiile Proševski și Djošević își amintesc că din Huma au venit următoarele familii valahe:

- Jovanovski (Jovanov): familia străbunicii Ristenei, care a avut cinci frați: Mijo, Koli, Jordan, Spase, Taško, și trei surori;
- Proševski (Nikolovski);
- Božinovski (Božinović);
- Djoševski;
- Stojčevski (Mihajlo, Mitar, Pavle, Jovan);
- Tanov (Gligor a avut 4 sau 5 fii);
- Atanasov (Atanasovski); (Lazar, Rista, Avram);
- Djordje, ciobanul, nu își amintesc care a fost numele lui de familie - are fiu și fiică, trăiește la Vračev Gaj;
- Gligor, nu își amintesc care a fost numele lui de familie.

În strada Makedonska din Gudurica, populată de coloniștii din Huma, locuiește și soția lui Mihajlo Stojčevski, care s-a stins din viață în anul 2009. Ea se numește PAULINA - și este aromâncă din Korča (Albania). La școala din Korča a învățat limba albaneză. Este un adevărat poliglot. Pe lângă albaneză, greacă, „valahă”, sârbă și macedoneană, vorbește și limba italiană.

Milan Proševski din Guduruca, verișorul lui Milan Proševski din Starčevo, de lângă Panciova, își amintește că până în urmă 20 de ani „valaha” se putea auzi pe stradă, la magazin, la holdă, dar mai ales în casă. Cu timpul, limba s-a pierdut.

Milan Proševski din Gudurica, cunoscut producător de vin din această regiune, cunoaște limba înaintașilor săi, fiindcă a crescut în casă cu bunicii, care au vorbit în familie și au comunicat cu conașionalii lor în limba „valahă”. După ce acea generație de bătrâni s-a stins din viață, au comunicat în limba sârbă. Copiii săi, care sunt a patra generație din Gudurica (mama lor este muntenegreană), nu știu meglenoromâna și vorbesc sârbește. Nu știu prea multe lucruri despre meglenoromâni sau „valahi”.

Milan Proševski ne-a arătat cu mândrie o icoană mică a Sf. Nicolae, pe care au adus-o bunicii când au venit din Huma. El o păstrază ca pe o adevărată comoară. Este interesat să afle cât mai multe despre aromâni și meglenoromâni, adică despre înaintașii săi.

Când au venit din Huma, coloniștii au comunicat în limba lor maternă, „valahă” sau meglenoromână, fiindcă nu știua prea bine sârba, adică limba oficială. Astăzi, meglenoromână știu doar câțiva oameni în vârstă, cu excepția lui Milan Proševski din Gudurica, care aparține generației de mijloc.

IABUCA (JABUKA)

(la Iabuca am purtat o convorbire cu Milka Dimitrovski din Iabuca, de etnie sârbă, căsătorită cu meglenoromânul Todor Dimitrovski (era bolnav, dar a fost prezent la convorbire), care s-a născut în 1931 la Huma și s-a stabilit în 1946 la Iabuca.).

„Pe atunci la Iabuca era un ofițer al stării civile care a adăugat tuturor numelor de familie sufixul „-ski”. Numele nostru de familie a fost Dimitrov, iar cel din bătrâni Petrov. Așa a fost la Huma. Mai târziu am primit numele Dimitrov, iar la Iabuca Dimitrovski. Așa a rămas. Soțul Todor este valah.”

(Locuitorii nu cunosc termenul „meglenoromân”. Ei întrebuintează termenul „VALAH”).

„La Iabuca au venit trei frați și o soră a soțului meu. Cealaltă soră a plecat la Djevdjelija din Huma și acolo s-a căsătorit. Mai târziu toți s-au întors, dar nu la Huma, ci la Djevdjelija. Nimeni nu s-a întors la Huma. Pe atunci, acolo era granița. Mai târziu noi ne-am dus la Huma. Mulți și-au construit acolo căsuțe de odihnă, căci era o adevărată stațiune balneo-climaterică. În apropiere există și un izvor „puturos” cu apă tămăduitoare. Poporul bea această apă. Vara la Djevdjelija este zăpușeală, iar când se merge la Huma, de pe aceste dealuri vine aer proaspăt. Este un loc sănătos. Natura este foarte frumoasă. Între două vârfuri de munte se-ntinde o vale în care zăpada se menține deseori și în lunile de vară. În august este Marele Praznic (Veliki

Paulina Stojčevski, aromâncă din Korča

panadjur), de Sf. Panteleimon, pe 9 august. Atunci toți care pot, urcă la Huma, se întâlnesc prietenii și rudele, se cinstesc, discută, povestesc, este foarte frumos... Aș vrea să mergem din nou la Huma ”.

(S.N.: Cum v-ați descurcat la Iabuca după ce v-ați colonizat?)

„Nu ne-am simțit prea bine.”

(S.N.: De ce?)

„Toți știau că suntem familie valahă, aromână. Ei credeau că aromânii sunt țigani, că a fi aromân înseamnă ceva urât, murdar, oameni de nimic. Nu știau ce au fost și cine sunt valahii. De aceea ne-am întors la Djevdjelija și ne-am reținut acolo doi ani. Soțul meu este agronom, așa că l-au chemat să lucreze la Iabuca. Ne-au dat locuință. Așa am rămas în Iabuca.”

Familia Dimitrovski are doi copii. Fiul Petar Dimitrovski („poartă numele bunicului Petar – „așa e tradiția la valahi”) s-a căsătorit cu Mirjana Lalić și au un fiu, care se numește Milan, și o fiică, Milka. Ei trăiesc la Belgrad. Fiica Zorica este căsătorită cu macedoneanul Andon Popov. Au un fiu, Marko, și o fiică, Marija. Ei trăiesc la Novi Sad.

„În trecut exista tradiția ca băiatul să primească prenumele bunicului, dar după război a fost abandonată ”

(S.N.: Cine mai trăiește la Iabuca din cei care s-au mutat din Huma în anii 1945 și 1946? Cine mai este de origine valahă?)

„Aproape toți au plecat de aici. În afară de noi, aici mai este doar Jana, căsătorită Spasić. Ea a venit aici când a fost mică, cu familia bunicului

Jova. Nu-mi amintesc numele de familie. Pe ea a adoptat-o familia bunicului Jova. Ea s-a născut la Huma, vorbește bine limba valahă, dar și soțul meu cunoaște valaha. A cam uitat-o, căci n-are cu cine vorbi, dar o știe. Bunicul Jova s-a întors la Djevdjelija, iar Jana s-a căsătorit și a rămas aici. La Iabuca a trăit și familia Proševski, a lui Proša Proševski, care acum trăiește la Panciova și are doi copii."

(S.N.: Cine din Huma s-a stabilit la Kačarevo?)

"La Kačarevo a venit sora cumnatei mele, dar nu-mi amintesc numele și prenumele ei. Poate că se numea Trajkov, nu știu, nu-mi mai amintesc. Și fratele mai mare al lui Todor, Djordje Dimitrov, a trăit la Kačarevo. Ruda lui Todor, Petre Dimitrov, care trăiește acum la Banjica, Belgrad, știe mai multe. A notat multe lucruri. Are chiar și un arbore genealogic. A lucrat în administrație și-i place să scrie. Acum pleacă la Djevdjelija. Se va întoarce după concediul de odihnă, așa că-l puteți contacta, el știe multe lucruri."

Venind pe aceste meleaguri, meglenoromânii din satul Huma au început să trăiască într-un mediu nou, în majoritate sârbesc – la Gudurica, iar la Iabuca și Kačarevo – macedonean. Astfel, ei au încetat să vorbească dialectul meglenoromân și l-au înlocuit ei cu limbile majoritare – sârbă și macedoneană, chiar și în familie. Căsniciile mixte, inexistența unei forme de învățare a limbii materne, preluarea identității comunităților etnice majoritare (ei având identitate dublă, ba chiar și multiplă), existența stereotipurilor negative despre valahi, legăturile tot mai slabe cu rudele din Republica Macedonia, din cauza scăderii puterii economice a populației care redus contactele, călătoriile și vizitele, conflictele armate din anii '90 ai secolului trecut și perioada de tranziție îndelungată, au accelerat integrarea în comunitatea majoritară din mediul. Ei nu au fost interesați să-și păstreze originea, limba,, tradiția... Nu existau societăți cultural-artistice, dar nici oameni interesați să organizeze activitățile care ar fi contribuit la păstrarea etniei.

Azi câțiva tineri din Iabuca și Gudurica sunt interesați să-i promoveze pe meglenoromâni dialectul vorbit de ei. La fel, ei așteaptă răspunsuri la multe întrebări.

Faptul că acest dialect s-a pierdut întru totul în Banat și nimeni nu l-a înregistrat și cercetat a fost o mare nedreptate și pierdere pentru civilizația noastră.

Centrul Euroregional pentru Dezvoltarea Societății în Mediile Multietnice „In Medias Res” și Centrul lui pentru Cultura Aromânilor din Panciova au inițiat un proiect pentru promovarea și afirmarea comunității etnice meglenoromâne care aparține romanității din această parte a Europei și a Balcanilor și a desfășurat activități prin care se păstrează acest grup etnic mic dar semnificativ. <

*La Universitatea "Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca,
Dorinel și Natalia Stan,
împreună cu prof. univ. Dr Ioan Bolovan*

Facultatea de Istorie și Filosofie a Universității "Babeș-Bolyai" și Presa Universitară Clujeană, parteneri ai "Românilor Independenți din Serbia"

Președintele "Românilor Independenți din Serbia", Dr Dorinel Stan la Cluj-Napoca, în a doua decadă a lunii octombrie, a avut întrevedere cu profesorii din cadrul Facultății de Istorie și Filosofie a Universității "Babeș-Bolyai", precum și cu doamna Codruța Săceleanu, directoare la Presa Universitară Clujeană.

Cu acest prilej s-au stabilit direcțiile comune de acțiune ale Facultății de Istorie și Filosofie clujeană și ale Asociației Civice "Românii Independenți din Serbia", care urmează să se deruleze. Un prim proiect important este semnarea contractului privind editarea lucrărilor științifice de amploare care vizează românii din Serbia, dar care nu au văzut lumina tiparului în cadrul instituțiilor instituționale românești din Serbia pe motive necunoscute.

Astfel, cărțile vor apare la Presa Universitară Clujeană din cadrul Universității "Babeș-Bolyai". În această ordine de idei, directoarea Codruța Săceleanu a dat asigurări în ceea ce privește editarea și tipărirea cel puțin a unei cărți până la finea anului 2012. Cartea a văzut lumina tiparului în ultima decadă a lunii decembrie.

În discuțiile și temele abordate cu Prof. Dr Ioan Bolovan, prorector al Universității "Babeș-Bolyai", s-au mai aflat inițierea proiectelor de cercetare privind istoria și cultura românilor din Serbia, sprijinirea publicației independente "Glasul Cerbiciei", realizarea parteneriatului Școlii de vară pentru cadrele didactice care predau în limba română din jurul României și altele.

M. G.

Societăți cultural-artistice românești

Corul vocal român la aniversarea a 75 de ani de activitate (1952); dirijor: prof. Coriolan Bugariu

SOCIETĂȚI CULTURAL-ARTISTICE ROMÂNEȘTI DIN VOIVODINA ÎN PRIMELE DOUĂ DECENII POSTBELICE

SOCIETATEA CULTURAL-ARTISTICĂ "DOINA" DIN BISERICA ALBĂ

Scrie:

Dr. Dorinel Stan

Corul

Biserica Albă a fost un centru economic, artistic însemnat, dar și un centru cultural puternic românesc. Românii s-au organizat din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Pe 12 martie 1879 au convocat adunarea de constituire a Corului vocal român. Primul președinte a fost Vasile Radulovici, iar dirijor Friedrich Brunetti. În tot timpul existenței, corul activează organizat cu statute aprobate și dirijori calificați, îmbogățindu-și repertoriu cu compoziții noi. În anul 1882 devine dirijor Anton Straus, fiind urmat de Iacob Schiemichen timp de opt ani. În perioada anilor 1909 – 1925, corul este condus de Alexandar Ristici, iar în anul 1923 dirijor devine dascălul Romulus Roman. După eliberare un scurt timp, corul este dirijat de Alexandru Maiogan din Voivodinț, apoi de profesorul Coriolan Bugariu

(1952) și ultimul dirijor, Constantin Suru, profesor de muzică, după care se stinge activitatea culturală românească în Biserica Albă.¹

Unii dintre membri corului (Anica Eremici și dr Constantin Lăpădat) au devenit membrii operei din Cluj. Totuși, în perioada postbelică s-a simțit lipsa membrilor, ca consecință a numărului tot mai mic de români la Biserica Albă. În această perioadă cea mai mare manifestație s-a organizat în anul 1952, la aniversarea 75 ani de la înființarea corului cu un program bogat și variat.²

După cel de-al doilea război mondial, corul funcționează în cadrul SCA "Doina", iar președinte este Ioan Câmpureanu. Din bogatul repertor al corului din Biserica Albă amintim: "Cântec de primăvară" de C. Porumbescu, serenada "Dor lin" de Muller, "Unde sunt eroii" de Th. Georgescu, "Mulți ani" de Brunetti, "Hora dorobanților la Grivița" de Eduard Neudorfler, "Botezul" de A. Scheffer, "Dor de sat" de Glinco, "Negruța" de Ion Vidu, "Steagul nostru" de C. Porumbescu, "Hora Daciei" de T. Popovici, "Dorul Ardealului" de T. Popovici,

"Mărio, Măriuță" de Al. Ristici, precum și lucrări a altor autori: I. Vasilescu, G. Ventura, I. Vorobchievici, I. Velcianu, N. Ionescu, F. Barbu, I. Mureșan, E. N. Nejed, N. Stern, I. Kokh, P. Masagni și alții.³

Corul a efectuat vizite la Oravița, Timișoara, Ciacova, Vârșeț, Panciova, prin satele românești din Voivodina etc. Corul a avut o strânsă legătură cu corul german și sârbesc din localitate și cu alte coruri. În perioada postbelică (1945-1956), membrii corului din Biserica Albă au fost: Ilia Mogoia, Alexandra Ieremici, Catia Voina, Catia Maldaș, Valeria Olaru, Mărioara Stoianovici, Miriana Corcan, Natalia Savici, Mărioara Guța, Ana Șnaider, Elena Isac, Anca Mihailovici, Sultana Mutașcu, Minerva Guțuli, Bodeo Elena, Roșă Iacob, Nicolaevici Agnica, Sava Margan, Jurcu Barbulescu, Costa Barbulescu, Nicolae Pauneascu, Aurel Isac, Nicolae Bocșan, Gheorghina Guțu, Timotei Ardelean, Ioan Voina, Gheorghe Frumos, Vasile Stolojan, Alexandru Despi, Luca Pâscov, Mihai Coracu, Simeon Răduță, Gheorghe Cordan, Ioan Gădaș, Radovan Țăran, Guțu Lidia și alții.⁴

Secția de teatru

Prima reprezentație teatrală a corului vocal român s-a ținut pe 31 decembrie 1885, sub denumirea "Germanii în Africa". Din acest an din repertoriul societății nu au lipsit reprezentații teatrale. În perioada interbelică piesele teatrale s-au prezentat cu regularitate în localitate și în afara ei. În perioada postbelică, coordonatorii vieții teatrale, au fost în primul rând învățătorii și tărani talentați. În anul 1949, printre cele mai bune șase secții românești de teatru se găsește și cea din Biserica Albă.⁵

În unele localități cu populație românească, Iancaid, Ovcea, Cuvin, Maramorac, Omolița, Iabuca și Biserica Albă nu s-au înființat fanfare sau

Roman Pența, membru al Corului vocal român

încercările au eșuat fără a lăsa amprentă în viața culturală a românilor din Voivodina.⁶

În anul 1951 – 1954, conducerea SCA "Doina" din Biserica Albă avea următoarea componență:

Ivașcu Ion - președinte
 Bura Maria - secretar
 Panescu Nicola - casier
 Madas Ion - arhivar și bibliotecar
 Olaria Valeria - membru
 Barbulescu Jarko - membru
 Guțu Ilia - membru
 Ardelean Pompiliu - membru
 Șnaider Ana - membru
 Stoianovici Maria - membru
 Nedelcovici Rada - membru⁷

Note:

1. Gligor Popi, "Românii din Biserica Albă", Vârșeț, Editura CRS, 2006, p. 68-71
2. "Libertatea", Vârșeț, octombrie, 1952, p. 5
3. Costa Roșu, "Corurile noastre bănățene, contribuție la istoria corurilor din Banatul sârbesc", Panciova, "Libertatea", 1992, p. 26
4. Arhiva Istorică din Biserica Albă, cutia V, Corul vocal român
5. Arhiva Istorică din Biserica Albă, cutia IIIa, Corul vocal român
6. Mircea Maran, "Kulturene prilike kod rumuna u Banatu 1945-1952", Vrșac, Viša škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača, 2008, p. 184
7. Arhiva Istorică din Biserica Albă, cutia IIIa, Corul vocal român

**Der rumänische
 Gesangsverein (Corul vocal)
 in Belackrka**
 veranstaltet unter Leitung seines Chorlehrers Herrn
 Alexander Ristits mitwirkung des
**Gesangsvereines und Orchesters
 aus Kustelj**
 am gr. or. Pfingstmontag den 20. Juni 1921
 abends in der rum. Kirchweih in den Gartenlokalitäten
 des Hotel „Haller-Ruzsieska“ eine
ABEND-UNTERHALTUNG
 mit Gesang und Tanz.

Programm:
 „Nai Nai“, gem. Chor von Sima, vorgetragen vom Kusteljer Gesangsverein.
 a) „Hera Dacici“ gem. Chor von Popovici.
 b) „Cămpiești“ gem. Chor von Velcan mit Sopran solo, gesungen von Fräulein Anna Krenitz, vorgetragen vom hiesigen Corul Vocal.
 „Scumareli“ gem. Chor mit Solos v. J. Mureschian, vorgetragen vom Kusteljer Gesangsverein.
 „Jubilo de Mama“, gem. Chor von Ventura, vorg. vom hies. Corul Vocal.
 „Mouring (Mama Angelina)“ vorgetragen von Fräulein Maria Pandu.
 „Te te daci“, Männerchor mit Orchesterbegleitung von Josif Mica, vorgetragen vom Kusteljer Gesangsverein.
 a) „Dorol Ardealului“, Polpostr, gem. Chor von Popovici mit Solo gesungen von Fräulein A. Krenitz.
 b) „Marie Marica“, Hora, gem. Chor von Alexander Ristiti, mit Solo gesungen von Fräulein A. Krenitz, vorgetragen vom hiesigen Corul Vocal.
 8. „Die Tramwaykarte“.
 Lustspiel in einem Akt von G. Maranjan.
Personen:
 Alex. Mandraciu, Grubbesitzer Herr Ghirila Pantan
 Paulina Mandraciu, seine Gattin Fräulein Mitai Janca
 Georg Maranjan, Alexander Freund Herr Martin Sklopni
 Kati, Dienerin Herr Johana Gula

Afis pentru piesa teatrală
 „Die Tramwaykarte“ din 20 iunie 1921

Oameni de seamă

O PERSONALITATE DISTINSĂ A ROMÂNILOR DIN BANATUL SÂRBESC

Nicolae Roman Nicu – distins preot și cărturar

Nicolae Roman – Nicu, cunoscutul cărturar, scriitor, preot, ziarist, publicist și distins muncitor social – politic, s-a născut la 23 iulie 1900 la Râtișor lângă Vârșeț, Voivodina într-o familie de mijlocași (cu doar 7 lanțe de pământ arabil), dar care mai ținea și o cafenea

Fiind elev exemplar, sânguinos, disciplinat și cu interes deosebit pentru învățătură, termină cu succes eminent școala confesională de șase clase în satul natal. În anul școlar 1918/19 continuă să frecventeze cursurile la Liceul de Stat „Coriolan Bricdeanu” din Lugoj, pentru ca ultimile două clase gimnaziale să le termine cu succes la Liceul „Drăgălina” din Oravița. După absolvirea liceului, se înscrie la Facultatea de Drept din Timișoara, pe care o părăsește din motive personale, pentru că între timp o cunoaște pe Maria, Mia Iencea, din Coștei cu care se căsătorește. Din această căsnicie nu a avut urmași. După părăsirea facultății de drept din Timișoara, se înscrie la Facultatea de Teologie din Caransebeș, pe care o absolvă în anul 1934. Tot în acest an s-a hirotonisit, pe data de 17 februarie.

Nicolae Roman, fiind student la Facultatea de Drept și Teologie, a dat dovadă de talent literar, astfel că a colaborat la editurile mai multor ziare și reviste, fiind chiar și angajat direct în redacția unora din ele, chiar îndeplinind și funcții înalte, de pildă: a fost director la „Zorile”, „Țara”, „Timișeana”, apoi secretar de redacție la „Lumea Românească”, „Timișeana”, „Lupta”, „Banatul Românesc”, „Voința”, redactor la „Valea Cărașului”, „Dimineața”, „Adevărul”, „Almanahul Banatului”. Ca ziarist a fost un prețios colaborator al revistelor și ziarelor: „Foaia Diecezană”, „Biserica Bănățeană”, „Candela”, „Școala și familia” și Calendarul „Nădejdea” din Vârșeț.

În anul 1927, depunând mari eforturi, se angajează din plin la editura unui ziar românesc la noi, în Banatul iugoslav. La data de 18 martie 1927 în Coșteiul cărașean s-au întâlnit 27 de persoane, intelectuali și țărani fruntași, care au pus temelia spirituală a organizării și editării ziarului românesc „Nădejdea”. La numai două zile mai târziu, respectiv la 20 martie 1927, la Coștei s-au adunat peste 200 de oameni, țărani și intelectuali, la care întrunire a și fost adaptată hotărârea de editare a ziarului „Nădejdea”.

Nicolae Roman, mulțumită meritelor și angajamentului său a

fost ales secretar de redacție, precum și redactor responsabil și șef al ziarului „Nădejdea”. La această funcție s-a găsit ani în șir.

La 30 august 1931, la Alibunar, cu ocazia adunării de constituire a „Asociației Corurilor și Fanfarelor Române din Banatul iugoslav” a fost ales, cu unanimitate de voturi, secretar general al „Asociației”. Tot atunci, între anii 1930 – 1934, Nicolae Roman – Nicu, a fost ales președintele al Cercului Studenților Teologi. În anul 1938 se află printre inițiatorii înființării și redactării a încă unui ziar românesc „Biruința”, la Vârșeț. Deja în anul 1939 devine redactor responsabil și șef al ziarului „Biruința”.

În calitate de jurnalist și publicist scrie un număr enorm de articole în toate ziarele și revistele amintite și timp de aproape 15 ani a muncit neconținut în acest domeniu. A publicat volumul de poezii: „Pământ, Om, Dumnezeu”, iar caietul cu peste 100 de poezii nu a mai văzut lumina tiparului, pentru că i s-a pierdut urma.

- va urma -

Viorel Selejan

Glasul Cerbiciei - publicație editată și fondată de "Românii Independenți din Serbia"

Contact: tel: +381 13 834-125; 833-388; 836-808; +381 64 1195 384; +381 69 732207 sau e-mail-ul: romanii.independenti@gmail.com; maringaspar@gmail.com; sdorinel@gmail.com
Cont curent: Nezavisni Rumuni Srbije, Vojvođanska Banka a.d. Novi Sad - Vrșac: **320005063997**
și cont valutar: Vojvođanska Banka a.d. Novi Sad - Vrșac: **320005064385**
Reproducerea parțială sau integrală se poate numai cu acordul fondatorului.

Cele 10 numere ale revistei "Glasul Cerbiciei" s-au realizat cu sprijinul primăriei Vârșeț, SCP "Avram Iancu" din Timișoara, Comunitatea Românilor din Serbia, CNMNR, Forumul European pentru Istorie și Cultură.

Iablanca

Sân-Mihai

Mesici

Sân-Mihai

Uzdin

Râtișor

Grebeaț

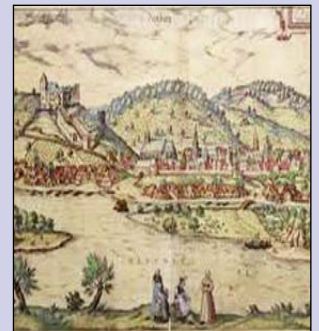

Srediștea Mică

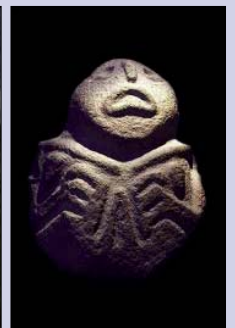
Dunărea - fluviul vieții

Dunărea este al doilea ca lungime între fluviile Europei (după Volga), fiind singurul fluviu european ce curge de la vest la est. Izvorăște din munții Pădurea Neagră (Germania) sub forma a două râuri numite Brigach și Breg, ce izvorăsc de sub vârful Kandel (1241m) și se unesc în orașul Donaueschingen (altitudine: 678 m) în curtea castelului Fürstenberg. Numele german al fluviului este Donau. Dunărea curge către Sud-Est pe o distanță de aproximativ 2.860 km, până la Marea Neagră. La vărsarea fluviului în Marea Neagră s-a format Delta Dunării.

Dunărea este un important drum fluvial internațional, curgând prin 10 țări (Germania, Austria, Slovacia, Ungaria, Croația, Serbia, România, Bulgaria, Republica Moldova, Ucraina) și are afluenți în alte șapte țări, împreunând oamenii, cultura și obiceiuri. Trece prin patru capitale de stat: Viena, Bratislava, Budapesta și Belgrad cunoscute prin multe manifestații culturale și sportive.

Napoleon numea Dunărea "Regele râurilor europene", iar Nicolae Iorga, "cea mai bogată în daruri", ea bucurându-se de atenția popoarelor continentului; pe malurile ei s-au făurit și au durat până în zilele noastre civilizații milenare. Pentru Țara Românească și pentru Moldova, fluviul Dunărea a fost linia de încercate lupte cu Imperiul Otoman: "Oriunde ați vedea-o în țara noastră, Dunărea e (...)" ca o ființă care a văzut și a suferit multe și poartă în chipul său urma tuturor luptelor".

Încă din antichitate, Dunărea avea mai multe nume: Istros / Istru / Hister / Danaistru, pentru sectorul inferior, în scrierile grecești și Danubius în cele latino-romane. Denumirea dată de romani "Danubius" (Zeul fluviilor) a fost mai târziu preluată de alte popoare și modificată. Dunărea prezintă importanță deosebită pentru: navigație, hidroenergie, piscicultură, fiind totodată și o importantă sursă de apă pentru agricultură, industrie și populație. De-a lungul a mai bine de două milioane de ani își împlinește cursul, înfruntând mai multe culmi muntoase ale sistemului alpin - carpatic, dăluind peisaje de o rară frumusețe, împodobite de om cu numeroase castele medievale sau cu așezări pierdute în vegetație.

Tereza Gașpăr